

ARCHÍVUM

EMLÉKEZÉS HERMANN ALICE-RA

Hermann Alice pszichológus és nevelő, az alkalmazott pszichoanalízis kiemelkedő magyar művelője száz éve, 1895 májusában született. Az egyetemen Révész Géza tanítványa volt, s hallgatott esztétikát, filozófiát is, Alexander Bernátot, Pauler Ákost. Később pszichoanalitikus képzettséget is szerzett, tíz évig pszichoanalitikus gyakorlatot folytatott.

1922-ben lett Hermann Imre felesége; három gyermekük született. Pályája kezdetén kísérleti lélektannal foglalkozott, férjével közös munkái is voltak, ám érdeklődése hamarosan az aktív emberformálás, a nevelés felé fordult. Dolgozott pályaválasztási tanácsadó laboratóriumban, majd longitudinális vizsgálatban hagyományos és modern pedagógiát alkalmazó iskolákat hasonlítottak össze Lénárt Edittel a 1920–30-as évek fordulóján.

1945-től foglalkozott intenzíven az óvodai és családi nevelés kérdéseivel. Megszámlálhatatlan előadást tartott a legeldegottabb falvakban is. Gondolkodását, szemléletmódját áthatotta a pszichoanalitikus elmélet. Nevelési nézetei foglatának tekinthető az *Emberre nevelés*, melynek első kiadása 1946-ban jelent meg.

E mű a gyermekpszichológusok kézikönyve is lehetne, útmutató a pszichoanalízis emberideálja, a munkára és öröme képes ember személyiségének kibontakoztatásához kisgyerekkortól.

Hermann Alice tanított óvónőképzőben, majd a felsőfokú óvónőképzést munkálta ki, tankönyveket is írt. A hatvanas évektől válhatott főfoglalkozásává a kutatás; számos vizsgálatot szervezett és publikálta eredményeit szakfolyóiratokban, önálló kötetekben.

Tudományos és igaz erkölcsi szenvedélytől áthatott felvilágosító tevékenységét élete végéig folytatta. Munkásságának fő motívuma, központi gondolata: vegyük vissza a gyermek számba a gyereket. Ebből következik az is, hogy a nevelés ne éljen vissza a gyermeki félelemmel, méltányolja, buzdítsa a gyermeki kezdeményezéseket, a kíváncsiságot.

Hermann Alice hirdetett elveit igazolta derűs és tevékeny lényének sugárzása is. Eszménye volt a *kalokagathia*, a szép, a jó és az igaz egysége. „Én annyira szerettem mindazt, amit csináltam — mondta 80. születésnapján a köszöntőkre válaszul — jó volt csinálni egész életemben”.

Legfontosabb művei: *A gyermekben érlelődik a jövő. Válogatott írások*. Budapest: Kossuth, 1979.; *Emberré nevelés*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1982.

Varga Éva

◆

Szerkesztőségünk Hermann Alice emlékének szenteli az ezután olvasható páratlan dokumentumot, *A Jövő Embere* című, soha meg nem jelent folyóirat bemutatását. A folyóiratnak Hermann Alice is munkatársa lett volna; oda szánt írását teljes terjedelmében közöljük.

◆

EGY MEG NEM JELENT FOLYÓIRAT — A JÖVŐ EMBERE

Szerkesztőségünk Hoffer Éva pszichológus jóvoltából jutott hozzá *A Jövő Embere* című folyóirat kefelevonatának megőrzött példányához. A folyóiratnak 1948-ban kellett volna megjelennie, de a megjelenésre nem került sor. Nem tudjuk pontosan, miért döntöttek úgy az illetékesek, hogy a lap nem kerülhet a nyilvánosság elé, de sejthetjük az okot. A lap betiltását Weil Emil, az Orvosszakszervezet elnöke közölte a szerkesztőkkel. A betiltást a pártközpont, valószínűleg Gerő Ernő rendelte el. (Dr. Kun Miklós személyes közlése.) A fordulat éve — 1948 — véget vetett annak a szellemi pezsgésnek, amely Magyarországon 1945 után elkezdődött. A gleichschaltolásnak áldozatul esett a nagy lendülettel újra induló hazai pszichológia is. Ismerjük a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület felszámolásának körülményeit, ismerjük a „pedológiai vitát,” amelynek következményeképpen Mérei Ferencet száműzték a tudományos életből és a közéletből.

Hasonlóképpen történt a Lelkiegészségvédelmi Szövetséggel (LESZ) is, amely — mint a folyóiratból kiderül — a kor legjobb szakembereit (pszichológusokat és pszichoanalitikusokat, orvosokat és pszichiáterekeket, jogászokat és pedagógusokat) egyesítette a háborúból éppen kilábaló, s a nagy társadalmi átalakulásokat átélő ország mentálhigiénés problémáinak (elsősorban az új nemzedék gondjainak) megoldására. A szövetség főle védőernyőt látszott emelni a politika; a LESZ védnökei között szerepelt többek között Rajk László, Ortutay Gyula, Ries István, Olt Károly — a tudományos élet képviselői közül pedig többek között Szent-Györgyi Albert és Rusznyák István. Nem nehéz arra a következtetésre jutnunk, hogy éppen a „védőernyő” okozta a lap és az ígéretesen induló mentálhigiéniai mozgalom bukását. Egy évvel vagyunk a Rajk-per előtt, amelyben a LESZ egyik „főellenőre”, Dr. Bálint István pszichiáter oly dicstelen szerephez jutott...

A Jövő Embere nem csupán mint dokumentum érdekes számunkra. Napjainkban, amikor a tudományos élet szabadságának nincsenek politikai korlátai, a mentálhigiénés

törekvések és programok sokat meríthetnek a csaknem ötven évvel ezelőtti helyzetleírásokból, koncepciókból, tervekből. Szomorú tény, hogy ami a lakosság mentálhigiénés állapotát illeti, az elemzések jelentős része ma is aktuális. Van mit pótolnia a magyar mentálhigiénének az elveszett évtizedekből. Ugyanakkor az igazságnak tartozunk azzal, hogy a folyóirat, illetve a LESZ több munkatársa, így például Pikler Emmi, Hermann Alice, György Júlia, P. Liebermann Lucy a nehéz körülmények ellenére is folytatni tudták munkájukat az ötvenes években.

A folyóiratot bő válogatásban mutatjuk be. Közöljük Hoffer Jánosnak, Hoffer Éva férjének megemlékezését, aki a kiadóhivatal munkatársaként annak idején a kefelevonatot kiemelte a szemétkosárból és így megőrizte az utókor számára. Köszönetet mondunk Hoffer Évának, aki az elsárgult lapokat rendelkezésünkre bocsátotta.

A folyóiratban előforduló fontosabb hazai személyek életrajzi adatait Archívum rovatunk végén azért közöljük, mert ez a lista önmagában is tanulságos lehet a magyarországi mentálhigiénia, a pszichoanalízis és pszichológia 1949 utáni, mindmáig alig ismert történetének feldolgozásához. Erre a témára következő számainkban is szeretnénk visszatérni. Reméljük, a publikáció további kutatásokra ösztönzi a korszak iránt érdeklődőket.

A szerk.

Megemlékezés egy mentálhigiénés folyóiratról és elporladásáról

Csillagászok, meteorológusok bocsájtanak ki olykor felhívást: jelentkezzék, aki szemtanúja volt valamilyen természeti jelenségnek (például egy hullócsillag felvillanásának) és számoljon be véletlenszerű észleleteiről; a jelenség teljes képe ezután az ilyen részmegfigyelésekből áll össze.

Csak arra vállalkozhatom, egyrészt, hogy elmondjam azt a keveset, amiről akaratlan észlelőként tudomást szereztem és amiből teljesebb kép csak mások ismereteinek hozzátoldása után alakulhat ki, — másrészt azonban a kezembe került a meteorit és így közelebbi tulajdonságairól, összetételéről alaposabban is be tudok számolni.

A hullócsillag

A felszabadulás után hamarosan megalakult az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének elődje, a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete, vagy rövidített nevén az Orvossal Szakszervezet. Vezetősége 1947 elején olyan határozatot hozott, mely szerint folyóirat- és könyvkiadó részleget létesít avégből, hogy a már rendszeresen megjelenő *Orvosok Lapja* című heti folyóirat kiadását és terjesztését is saját kezelésbe vegye, a különféle szakcsoportok igényeinek megfelelő további tudományos szakfolyóiratokat, továbbá orvosi szakkönyveket jelentessen meg és természetesen azért is, hogy saját szakszervezeti lapjának kiadásáról, terjesztéséről gondoskodjék.

A kiadói részleg 1947. május vége felé kezdte meg tevékenységét a „vállalkozás” nyereséges volt, ez tette lehetővé, hogy szakszervezetnek sajátlagos sajtópolitikája legyen.

A publikációs lehetőségek kibővülése illetve megteremtése színvonalas és élénk tevékenységre ösztönözte a szaksoportokat: egymás után alakultak meg a különböző orvosi szakágak szerkesztősegei, sorban jelentek meg ezután a különféle tudományos folyóiratok első számai.

Ebben a termékeny légkörben került sor az Orvosszakszervezeten kívül álló Lelki Egészségvédelmi Szövetség (LESZ) tevékenységének gyökeres megújítására, az újjászervezésben fontos szerep jutott az Orvosszakszervezetnek: az ő helyiségében tartotta meg a (LESZ) 1947. november 6-i újjáalakító közgyűlését, itt Weil Emil dr., a szakszervezet elnöke mondott megnyitó beszédet és a megjelenteket csak az ő beszéde után köszöntötte a vallás- és közoktatásügyi minisztérium nevében Lantos dr., osztályfőnök, a népjóléti miniszter nevében Tariska dr., miniszteri tanácsos. A helyiség zsúfolásig megtelt, Pollákné Stern Szeréna, akit a közgyűlés egy órával később az Általános Gyermekvédelmi Szakosztály egyik vezetőjévé választott, már csak a földszinti ablakon keresztül tudott a helyiségbe bejutni. A beszédek elhangzása után a közgyűlés megválasztotta az új vezetőséget.

A LESZ előzőleg az O. K. E. egyik szakosztálya volt, 1936-ban már működött: ez olvasható ki a Fővárosi Pedagógiai Intézet egyik kiadványából (*Családgondozói Műhely* — továbbképzési segédanyag 3. — kézirat gyanánt — 1984); ebben ugyanis megjelent a dr. Hilscher Rezső hagyatékából előkerült 1947-es keltezésű LESZ-munkaterv (vagy inkább tervezete); ez a munkaterv is feltehetően az újjászervezés nyomán készült. A munkatervnek nincs nyoma a hullócsillagban, abban a folyóiratban, melynek elnevezése „A JÖVŐ EMBERE — a Lelki Egészségvédelmi Szövetség Hivatalos Lapja” lett volna és amely teljes mértékben élvezte az Orvosszakszervezet támogatását, hiszen a kiadóhivatali részleg gondozásában jelent volna meg és első számának szánt „Beköszöntő” című írásában a szakszervezet elnöke a következőképpen nyilatkozott: „A Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete a Lelki Egészségvédelmi Szövetség újjászervezésével kapcsolatban eddig is megadott minden segítséget és támogatást azoknak a lelkes szakembereknek, akik a magyar mentálhigiéné ügyét szívükön viselik. Erre a támogatásra a szövetség lapja, a „Jövő Embere” is biztosan számíthat.”

A JÖVŐ EMBERE szerkesztősége — feltehetően 1947 végén vagy 1948 elején — összeállította az első szám anyagát, a kiadóhivatal ezután már kiszedte a kéziratok szövegét, amikor a kiadóhivatali részleg vezetője megtudta, hogy a lap soha sem fog megjelenni. Intézkednie kellett, hogy a nyomda dobja szét a szedést, készítse el számláját az elvégzett nyomdai munkák költségeiről. A számla kézhezvétele után a kiadóhivatal az összeget nyomban kifizette, a könyvelő a számlát elkönyvelte, a nyomda által hozzá mellékelte korrigálatlan kefélenyomatokat pedig — mivel túl sok helyet foglaltak volna el a szekrényben — a szemétkosárba dobta. Innen emelte ki a meteoritot, a hullócsillag földre esett maradványait a kiadói részleg vezetője, arra gondolva, hogy a kéziratokat a nyomda nyilván megsemmisítette, a szerzők íróasztalfiókjából a publikálatlan cikkek másolatai soha sem fognak előkerülni, a mentálhigiéné megújulásáért lelkes buzgalommal végzett munka megérdemli, hogy valahol nyoma maradjon.

A kefelevonatok egyik lapján a nyomda körpecsészerű keltezési bélyeglenyomata látható: 1948. augusztus 4.

*A meteorit
Hoffer János*

A JÖVŐ EMBERE

A LELKI EGÉSZSÉGVÉDELMI SZÖVETSÉG HIVATÁLOS LAPJA

SZERKESZTŐSÉG: V., ZOLTÁN-U. 12. — KIADÓHIVATAL: V., NÁDOR-U. 26. T.: 127—752.

FŐSZERKESZTŐ

LANTOS GYÖRGY DR.

SZERKESZTŐ

PETŐ ENDRE DR.

SZERKESZTŐBÍZOTTSÁG

ELNÖK:

HORÁNYI BÉLA DR.

TAOJAI:

BÁLINT ISTVÁN DR., S. BEKE ANNA, BURCHARD-BÉLA VÁRN
ERZSÉBET, H. CZINER ALICE DR., GLEIMANN ANNA DR., GARTNER
PÁL DR., GYÖRGY JÚLIA DR., HAJNAL RICHÁRD DR., HALÁSZ ZSÉNI,
HEIMER ÖDÖN DR., HERMANN IMRE DR., MÉREI FERENC, RAJKA
TIBOR DR., K. ROTTER LILIAN DR., SURÁNYI GYÚLA DR., SCHNELL
JÁNOS DR., SZINETÁR ERNŐ DR., TAKÁCS ISTVÁN

SZERK. TITKÁR

IVÁNYI BORBÁLA DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ

KAPOS VILMOS DR.

FELELŐS KIADÓ

ARATÓ OTTÓ DR.

Egy szám ára 4.— Ft. Előfizetés 1 évre (10 sz.) 40.— Ft.

A JÖVŐ EMBERE*
a Lelki Egészségvédelmi Szövetség folyóirata

Tartalomjegyzék

Beköszöntő

Weil Emil dr., a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezetének elnöke

Békét vagy háborút?

R. Kiss Károly dr., rendőrezredes, az Államrendőrség Gyermekvédelmi Osztályának vezetője

Lelki egészségvédelem és a kriminalitás

Schäfer István dr., egyetemi m. tanár, ügyvéd, a Fialatok Felügyelő Hatóságának elnöke

Menthálhigiénia és pedagógia

Lantos György dr., min. oszt. tanácsos

Csecsemők lelki egészségvédelme

Pikler Emmi dr.

A fejlődési zavarban szenvedő gyermek

Bárczi Gusztáv dr., az Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója

Mit ér a menhelyi gyermek?

Dobszay László dr., a budapesti Állami Gyermekmenhely igazgató-főorvosa

A mentális higiénia követelményei az óvodában

Burchard-Béla Erzsébet, kisdedovási főfelügyelő

Lelki egészségvédelem helye az anya- és kisdedvédelemben

Surányi Gyula dr., egy. m. tanár, Budapest főváros Anya és Kisdedvédelmi Intézetének igazgató-főorvosa

Az iskolai érettség problémái

Merei Ferenc, a Fővárosi Lélektani Intézet igazgatója

Érzelmi egészség

Gegesi Kiss Pál dr., egyetemi ny. r. tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem I.sz. Gyermekklinikájának igazgatója

A lelki egészségvédelmi munka jelentősége

Pollákné, Stern Szeréna, tanácsnok

A jövő embere személyiség szerkezetének néhány kérdéséről

Horányi Béla dr., egyetemi ny. r. tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem elme- és idegklinikájának igazgatója

* Összeállításunk terjedelmi okokból nem tartalmazza a tartalomjegyzékben szereplő valamennyi cikket. A teljes kézirat szerkesztőségünkben megtekinthető.

Az üzemi napközi otthonok szerepe a lelki egészségvédelemben

Hermann Alice dr.

Szellemi fogyatékoság benyomását keltő lelki zavarokban szenvedő gyermek esete

Roboz Pál dr. az Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Kórtani Laboratóriumának vezető-főorvosa

Könyvismertetés

– I. Sz. Makarenko: Az új ember kovácsa, Iványi Borbála dr.

A Lelkiegészségvédelmi Szövetség közgyűlése

Beszámoló a Lelkiegészségvédelmi Szövetség kutató szakosztályának alakuló üléséről

Beszámoló a Lelkiegészségvédelmi Szövetség általános gyermekvédelmi szakosztályának alakuló üléséről

Szerkesztői üzenetek

Beköszöntő

Írta: Weil Emil dr.,

a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezetének elnöke

Örömmel üdvözlöm a „Jövő Emberét”, a Lelki Egészségvédelmi Szövetség most induló folyóiratát. A Lelki Egészségvédelmi Szövetség, s ez a most induló lap is régi hiányt pótol és hivatva van arra, hogy az egyébként magas színvonalú magyar egészségvédelem ezen elmaradt szektorának, a lelkiegészségvédelemnek kiépüléséhez fejlesztéséhez hozzájáruljon. A lelkiegészségvédelem modern és haladó képviselői tisztában vannak azzal, hogy éppen úgy, ahogy az általános egészségvédelem a társadalmi és gazdasági kérdésektől elválaszthatatlan, a lelkiegészségvédelem területén ezeknek a tényezőknek a befolyása még sokkal nagyobb jelentőségű. A fasiszmus például a legjobb táptalaja volt a legkülönbözőbb lelki eltorzulások kifejlődésének. Ugyanazok az okok, amelyek a fasiszta rendszert létrehozták, a monopol-kapitalizmus, a rabló imperializmus termelték ki a hitlereket, himmlereket, frankókat, szálasikat és követőiket, ezeket a beteglelkű szörnyetegeket. Nem a neurotikusok és pszichotikusok szülték a fasiszmust, hanem a fasiszmus talaján burjánzott az elmabaj és terjedt el a neurózis minden fajtája. A Horthy fasiszmus éveiben szó sem lehetett természetesen intézményes lelkiegészségvédelemről. Minden ilyen irányú kezdeményezést elfojtottak és csak egyesek luxus igényeik kielégítésére volt lehetőség. A felszabadulással a demokrácia meghozta a lelkiegészségvédelem munkásai számára is a lehetőséget, hogy a népi demokrácia gazdasági és társadalmi rendjének, megfelelő intézményes, minden dolgozó javát szolgáló lelkiegészségvédelem alapját lerakhassák. A „Jövő Embere” legyen az az összekötő kapocs, amely összefogja mindazokat a szakembereket, orvosokat, nevelőket, gondozókat és ápolókat, akikre ennek a nagy feladatnak az elvégzése hárul.

A Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete a Lelki Egészségvédelmi Szövetség

újjászervezésével kapcsolatban eddig is megadott minden segítséget és támogatást azoknak a lelkes szakembereknek, akik a magyar mentálhigiéniát szívükön viselik. Erre a támogatásra a szövetség lapja, a „Jövő Embere” is biztos számíthat.

Mentálhigiéniát és pedagógia

Írta: Lantos György dr., min. oszt. tanácsos

I. A higiénia fogalma szorosan összefonódik a pedagógia fogalmával. Ez az összefonódás nemcsak a testnevelés, hanem a szűkebb értelemben vett lelki nevelés területén is fennáll. Az egészség megóvása ugyanis nemcsak orvosi feladat, hanem egyben nevelési cél is. A sokatidézett Juvenalis-i formulán (*mens sana in corpore sano*) túlmenően erre utal az a körülmény is, hogy végső lényegében a nevelés olyan hatások közvetítése, amelyeknek az a céljuk, hogy a növendéket életfeladatainak minél tökéletesebb teljesítésére képessé tegye.

A nevelés célja ezen a ponton félreérthetetlenül utal az egészség fogalmára. A nevelő célja ugyanis az előbbi alapján állandó alkalmasabbá-, jobbátétel, olyan létállapotba helyezés, amely a növendéket optimális feltételek biztosítása mellett állítja az életfeladatok megoldása elé. Nem szorul külön bizonyításra az a megállapítás, hogy az életfeladatok megoldásához a legkedvezőbb feltételekkel az egészséges lény rendelkezik. A nevelésnek tehát ez alapon határozott célkitűzését képezi az, hogy az egészség érdekeit szolgálja.

Ha az egészség és a nevelés viszonyát ilyen alapon fogjuk fel, akkor a pedagógus és az orvos hivatása az előbbi cél szolgálatában egészen közel kerül egymáshoz. A higiénikus állapot megteremtése ez alapon már nem csupán orvosi, hanem egyben pedagógiai feladat is lesz. A javítás, a jobbátétel törekvése vezeti mindkét hivatást, amikor a páciens, illetve a növendéket a lehető legkedvezőbb feltételek közé óhajtja juttatni, illetve fel kívánja őt ruházni mindazokkal az előnyökkel, amelyekkel az orvosi kezelés, illetve a nevelés adott körülmények között rendelkezik.

Hogy ez mennyire így van, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy éppen ennek a tudatos törekvésnek a szolgálata nyújtja a két hivatás szükségességének indokait. A növendék (a páciens) szervezete ugyanis a pedagógus, illetve orvos külső beavatkozása, tehát nevelés, illetve gyógyítás nélkül is elérheti, illetve fenntarthatja az egészséges állapotot, mert ehhez véletlenül adódott kedvező körülmények révén a természet is hozzásegítheti. A természeti népek primitív fejlődési fokán sem a nevelő, sem pedig az orvos hivatása nem játszik olyan fontos szerepet, mint a fejlettebb társadalomban. E két hivatás fontosságának felismerését a kultúra haladása, illetve az életfeladatoknak ezzel együttjáró állandó komplikálódása hozza felszínre. A fejlődés e fokán egy új tényező avatkozik be az egyén életébe, maga a társadalom, amely a szükséges új képességek biztosítása végett a pedagógust, a hiányzó, esetleg megfogyatkozott életerő pótlására pedig az orvost állítja az egyén oldalára és ezzel teszi őt képessé arra, hogy az új életfeladatokkal megküzdhessen.

A társadalom e két megbízottjának az egyén fejlődésébe való beavatkozására éppen azért van szükség, mert a természeti erők már nem elégségesek arra, hogy az egyént a sokasodó életfeladatokkal való megküzdésre képessé tegyék. A természet előkészítő és gyógyító szerepét így részben a tudatos emberi tevékenységnek kell átvennie. Ez természetesen nem jelentheti és nem is jelenti azt, hogy a természet mint nevelő, ill. gyógyító tényező bármikor is teljesen kirekeszthető lenne az ember életéből. A természetes nevelés, ill. természetes gyógyítás hívei minden időben követelték a maguk jogait. Sőt! A naturalizmus pedagógus hívei (pl. a rousseai negatív nevelés elve) és a természet gyógyító erejét valló orvosok a legmélyebb gondolkodók közé szoktak tartozni. E kíváló elmék sem tudták azonban megállítani a maga útján azt a fejlődést, hogy a nevelés és gyógyítás az aktív emberi tevékenység területére tolódjék át, mégpedig állandóan fokozódó mértékben. Ezt magyarázza az a körülmény, hogy a test és lélek harmónikus kifejlésének, tehát az egészséges fejlődés biztosításának szolgálatát a társadalom kezdettől fogva magasra értékelte. Legékeőbb bizonyítéka ennek az, hogy az egészségszolgálat a legtöbb népnél kultikus formák között fejlődött ki.

Hygieia görög istennő egyben annak az értékfoknak a jelképe is, amelyre az ember az egészséges állapotot kezdettől fogva helyezte.

II. Az egészségszolgálat tehát minden időben a megbecsült emberi hivatások közé tartozott. Nem véletlen, hogy a jó egészség kívánása a legtöbb nép köszöntésében is helyet talál. Az egészséges állapot nemcsak egyéni szerencsét és boldogságot, hanem egyben a munka- és teljesítőképesség maximumát is jelenti, amely a köz szempontjából bír nagy fontossággal. Ez a magyarázata annak, hogy a társadalom az egészségvédelmet nem egyéni ügynek tekinti, hanem elsőrendű fontosságú közfunkciónak és a széles néprétegek egészségének fenntartásáról intézményesen gondoskodik. A testi egészség, a *hygiene physicalis* tehát már rég nem magánügy. Egészségesnek lenni nemcsak egyéni érdek, hanem egyben a közzel szemben tartozó elsőrendű kötelesség is. A társadalom nagy áldozatok árán egészségvédelmi szerveket és intézményeket tart fenn azért, hogy a gyógyulást mindenki számára lehetővé tegye, de a gyógyulási lehetőségek biztosításával sem elégszik meg, hanem az egészségvédelmet kötelezővé teszi. Az imperatív rendszabályok tömegét lépteti életbe és annak végrehajtásáról, ill. a végrehajtás ellenőrzéséről szakszervei útján gondoskodik.

A testi egészségvédelem szolgálatának minél hatásosabbá tételét célozza az is, hogy a gyógyító terápia mellett még a megelőzés hatásos eljárását is alkalmazza. A prevenciót az a teljesen észszerű és világos törekvés hozta létre, hogy az egészségvédelem leghatásosabb eljárása az, hogy a szervezetet olyan állapotban tartjuk, amely mellett a betegséget meg sem kaphatja. Amilyen világos és egyszerű ez a gondolat, éppen olyan régi is. Már a görögök is követték a preventív eljárásokat. Herodikos solymbriai orvos és testnevelő is azt hirdette már, hogy az egészséget az általános életmód szabályozásával kell fenntartani.

Lényegében ezt az eljárást alkalmazza a nevelésnek a testtel foglalkozó ága, a testnevelés ma is. A testnevelés céltudatosan ezeken a herodikosi elgondolásokon épül fel.

Mindazok az alapelvek, eljárások, amelyeket a testneveléstudomány eddig kialakított, lényegükben a prevenció szolgálatában állanak. A testnevelés ezért az az érintkező terület, amely az orvostudományt és a neveléstudományt szorosan összeköti. A testnevelő ugyanis olyan pedagógus, aki nevelői tevékenységét a test kifejllesztésére fordítja, tehát nevelő és orvos egy személyben. A higiéné physicalis ezért a testnevelő speciális munkaterülete, ahol a neveléstudomány és az orvostudomány határai végkép elmosódnak úgyannyira, hogy már nem is két, hanem egy közös munkaterületről van szó. Olyan munkaterületről, amely legmeggyőzőbben bizonyítja azt, hogy a nevelő és orvos munkássága között milyen mélyenjáró rokonság áll fenn.

A két hivatás rokonvoltát még klasszikusabb formában igazolja a pedagógiának az az ága, amelyet *gyógypedagógia* néven ismerünk. Már az elnevezésben levő „gyógy” szó is világosan utal arra, hogy a pedagógiai tevékenység itt kifejezetten orvosi célkitűzést, a gyógyítást szolgálja. A gyógypedagógiai nevelés alanya ugyanis a fogyatékos gyermek. A fogyatékoság leküzdése (akár testi-érzékszervi, akár szellemi-erkölcsi) vagy ellensúlyozása pedagógiai gyógyítást, tehát az orvoséval teljesen azonos feladatkört jelent. A feladatazonosság legteljesebb mértékben mutatkozik meg az egészségi fogyatékoság esetében. A fogyatékos egészségű, köznapi nyelven beteg gyermek nevelése erre a célra létesített gyógyiskolákban (iskolaszatóriumok, erdei iskolák, szabadlevegős iskolák stb.) történik, ahol a nevelési és gyógyítási tényezők nemcsak párhuzamosan, hanem kifejezetten egymásra való tekintettel nyerne alkalmazást. A fogyatékoság ugyanis az orvos szempontjából egészséghiányt, a pedagógus szempontjából pedig olyan okot jelent, amely a nevelési cél elérését nagy mértékben hátráltatja. A javítás, a jobbátétel célkitűzésének szolgálata ezért a pedagógust és nevelőt teljes mértékben egyesíti a beteg gyermek nevelésében.

A fogyatékos gyermek nevelését tárgyaló gyógypedagógia alaptudománya, a gyógyító neveléstan, mint alkalmazott pedagógia ezért egyaránt magában foglalja a vonatkozó neveléstudományi és orvostudományi ismereteket. A fogyatékoság lényegében orvosi probléma, ezért a fogyatékoság-javítási eljárások szerkezeti beosztása is teljesen egyezik az orvostudomány gondolatmenetével (diagnózis, prognózis, terápia). A gyógypedagógus itt már teljesen az orvos gondolat- és problémavilágában él, úgyhogy bátran elkeresztelhetnők a gyógypedagógiát orvospedagógiának is.

A neveléstudomány és orvostudomány jelentékeny érintkező területein és a két hivatásban kimutatható rokon, sőt azonos célkitűzések magyarázzák meg azt a körülményt, hogy a pedagógiai szakirodalomban olyan gyakran találkozunk nagynevű orvosok nevével. Híres orvosok, mint Czerny (Der Arzt als Erzieher, des Kindes), Hippikus (Der Kinderarzt, als Elzieher) az orvost egyúttal pedagógusnak is tartják. Sőt Virchow berlini egyetemi tanár szerint „az orvosoknak kell egykor az emberi nem nevelőivé lenni”. A testnevelés és különösen a gyógypedagógia kapcsán fentebb elmondottak alapján e megállapítás sok tekintetben helyeselhető is. A két hivatás rokon beállítottságát igazolja az a tény, hogy a pedagógia elmélkedői között nemcsak igen gyakran találunk orvosokat, hanem a nevelélmélet sok tekintetben egyenesen orvosok kutatásain nyugszik. Hogy csupán néhány nevet említsünk, W. Preyer, Freud, Adler, Claparède, Binet, Montessori, a pedagógia e nagynevű elmélkedői olyan hivatásos orvosok, akiknek nevéhez a nevelélmélet legszínesebb lapjai fűződnek.

III. Az a megállapítás, hogy a pedagógusnak egyben jó orvosnak, az orvosnak pedig egyben jó pedagógusnak kell lennie, nemcsak a testnevelés, hanem a léleknevelés területére is áll. Az egészséges lélek kiformalása ugyanis éppen úgy pedagógiai cél, mint ahogy az egészséges test kifejlesztése is az. A hygiene physicalis mellett éppen ez a körülmény idnokolja a *hygiene mentalis* munkaterületének létjogosultságát. Ahogy a testi egészségvédelem összekapcsolja a pedagógust és az orvost, ugyanígy teszi szükségessé a kettő együttműködését a lelki egészségvédelem szolgálata is. A test és lélek egymáshoz való viszonyának tisztázásában még nem hangzott el az utolsó szó. Az a közkeletű megállapítás, hogy az ember u.n. „pszichofizikai egység”, egymagában is bizonyítja azt a tételt, hogy az egészségvédelem csak akkor lehet teljes, ha az nemcsak a testre, hanem a lélekre is kiterjeszti működését.

Amilyen logikus és világos ezen az alapon a lelki egészségvédelem gondolata, éppen olyan régi is. Platon „Politeia” című munkájában (III. könyv 403–404) mondja Sokrates: „Én alig hiszem, hogy a test, még ha egészséges is, a maga kiválóságával jóvá tudná tenni a lelket. Fordítva: a jó lélek tudja csak a testet a maga erényével a lehető legjobbá tenni”. A lelki egészségvédelem szükségességét Platon klasszikus tömörségű megfogalmazásánál ma is alig tudnók világosabban megindokolni. Az egészséges ember: egészséges test egészséges lélek. Ez matematikai indoklása a kétirányú egészségvédelemnek. Locke „Gondolatok a nevelésről” című munkájában Juvenalis hivatkozott formulájának nyomán így fejezi ki ezt a tételt: „Egészséges testben egészséges lélek: ez rövid, de tökéletes definíciója a boldogságnak”. Valóban. Az egészségvédelem csak félmunka marad, ha csak a testre korlátozódik. Teljes és tökéletes egészségvédelemről csak akkor beszélhetünk, ha ez minkét részterületre arányosan kiterjed.

Mi legyen a lelki egészségvédelem közelebbi programja pedagógiai szempontból?

Az az érzésünk, hogy egy ilyen célú munkásság megindítását nem befolyásolja előnyösen az, ha a munkaprogram természetes kibontakozásának bevétele előtt a munkaterületet merev körülhatárolással már eleve korlátok közé szorítjuk. Úgy látjuk mégis, hogy bizonyos tájékoztató elgondolások megjelölése hasznos lehet. Ezen az alapon azt mondhatjuk, hogy a Lelki Egészségvédelmi Szövetség legfontosabb munkáját pedagógiai szempontból a kutató szakosztálytól várjuk. A lélek egészségének, ill. betegségének biológiai, szociális, pszichológiai szempontból való vizsgálata, a lelki betegségek természetének kutatása, vagy — hogy egy egészen gyakorlati és égetően sürgős kérdést említsünk — a lezajlott háborús események következtében oly nagy mértékben elszaporodott neurotikus gyermekek nevelési kérdései kapcsán a szövetségnek igen sok és rendkívüli hasznos mondanivalója lesz a pedagógia számára.

De talán még ezeknél is hasznosabb és kézzelfoghatóan eredményes munkaterülete lesz a mentálhigiéniai kutatásnak a szociálabnormis gyermekek nevelésügye. Az erkölcsi fogyatékoság leküzdése terén kétségtelenül a helyes és szakszerű diagnózis az alap. A gyógyító pedagógia azonban nem állhat meg a diagnosztizálásnál, hanem el kell jutnia a tényleges gyógyításhoz, a lelki terápiához. A lélek terápiájának tudományos vizsgálata terén viszont a mentálhigiéniai kutatás még igen sok fel nem tárt problémát világíthat meg és ezzel orvosok és gyógypedagógusok részére egyaránt rendkívül hasznos és értékes irányításokat adhat. E probléma kapcsán elég csupán egy pillantást vetnünk a szociálabnormisok számadataira, hogy egész terjedelmében kibontakozzék előttünk az a hatalmas munkaterület, amely a szövetség munkásságára ezen a területen várhat. A

budapesti állami gyermeklélektani intézet kriminálpedagógiai osztályának adatai szerint a züllöttségénél csupán 20%-ban mutathatók ki úgynevezett „pszichopatológias” okok, tehát olyan okok, amelyeknél a bűnözés belső lelki indítékokból történik és éppen ezért a gyógyítónevelés alkalmazása kevés eredménnyel kecsegtet. A szociálabnormisok túlnyomó többségét, tehát az esetek 80%-át nem a pszicho-, hanem az úgynevezett „szociálpatológiasok” adják, akiknél a gyógyítónevelés viszont teljes mértékben sikerrel járhat. A lelki egészségvédelemnek tehát ezen a téren már eleve a legszebb kilátásai vannak.

De még azoknál a gyermekeknél, akiknél a züllés oka kifejezetten a hajlamban rejlik, sem kilátástalan a lelki egészségvédelem munkája. Ezeknek ugyanis csupán csak a fele tekinthető valóban és teljes mértékben gyógyíthatatlan pszichopátának, vagyis olyan abnormisnak, akinél a javítás lehetősége már eleve ki van zárva. Rendes körülmények és szakszerű gyógypedagógiai nevelés mellett a statisztika szerint ugyanis ezek közül is megmenthető lenne

1. 29,52% bizonyosan,
2. 10,48% valószínűleg,
3. 15,24% talán,
4. 31,43% nehezen és csupán
5. 13,33% semmi esetre sem.

A gyermeklélektani intézet ezen beszédes adatai mindennél ékesebben bizonyítják azt a hatalmas lehetőséget, amelyet a Lelki Egészségvédelmi Szövetség ezen a téren kiaknázhathat. A szövetség ezirányban kifejtendő munkássága pedagógiai szempontból szinte felbecsülhetetlen. Hogy az idevágó problématerületet teljes mértékben kimerítsük, megemlíthetjük még, hogy az ösztönérettel kapcsolatos konfliktusok kapcsán magára hagyott gyermek, vagy a gyakran elkerülhetetlen pedagógiai konfliktusok következtében támogatásra szoruló tanuló lelki védelme stb. mindmennyi fontos kutató területe a pedagógus és orvos közös munkásságának, tehát e lelki egészségvédelemnek.

A pedagógia, főként pedig a gyógypedagógia — hiszen az érintett problémák túlnyomóan ez utóbbihoz tartoznak — tehát teljes joggal várja a mentálhigiénétől azt, hogy a problémák megoldásában hasznos segítőtársa lesz. A kölcsönösség elve alapján viszont joggal vehető fel a kérdés fordított irányban is, hogy t. i. a lelki egészségvédelem mit várhat a neveléstől, illetve annak szervezetétől? Erre a kérdésre is megnyugtató választ adhatunk.

A lelki egészségvédelem ugyanis csak úgy szolgálhatja célkitűzését hatékonyan és teljes kapacitással, ha szervezetét az egész országra kiépíti. Ehhez alkalmas intézményekre van szüksége. Köznevelési szervezetünk két intézménye is kiválóan alkalmasnak látszik arra, hogy a mentálhigiénének szolgálatára lehessen: 1. Gyógypedagógiai intézményeink és 2. állami gyermeklélektani állomásaink.

Gyógypedagógiai intézményeink tanerői már képzésükönél és foglalkozásuknál fogva is alkalmasak arra, hogy ezen a téren hatékonyan közreműködjenek, hiszen nevelési feladatukat éppen a fogyatékoság különböző formáinak leküzdése képezi. A lelki egészséghiány viszont nem egyéb, mint a fogyatékoság egy faja és így a lelki egészségvédelem szolgálata pontosan gyógypedagógusaink feladatkörébe vág.

Szakértelmükkel és lelkes ügybuzgóságukkal tehát gyógypedagógusaink várhatóan hasznos munkásai lesznek a lelki egészségvédelmi szolgálatnak.

Ugyanígy vannak a gyermeklélektani állomások is, amelyek rendeltetésüknél fogva ugyancsak feladatukul tekintik a lelki aberrációk elleni küzdelmet. Az eddig megszervezett kilenc gyermeklélektani állomás mindegyikénél egy-egy orvos működik, tehát az orvospedagógus összefogás ez állomásoknál már szervezetileg is megvalósult.

A gyógypedagógia és a lélektani állomások e közös munkaterületének és sok közös problémájának felismerése eredményezte azt, hogy a kultuszminisztérium gyógypedagógiai és pedagógiai ügyosztályai együttesen megszervezték az egri gyógypedagógiai osztályok keretében az „antiszociális tanulók” részére a külön gyógypedagógiai kísérleti osztályt. Ez az osztály tulajdonképpen már teljesen belevág abba a munkakörbe, amelyet a mentálhigiéna tűzött ki maga elé. Ez is azt bizonyítja, hogy mind a gyógypedagógiai, mind pedig a gyermeklélektani intézmények igen célszerűen illeszthetők bele továbbra is a lelkiegészségvédelem országos munkájába.

A fentiek alapján a pedagógia, főként a gyógypedagógia nagy és talán teljesen jogos várakozással tekint a mentálhigiéna munkája elé, mert a pedagógusok és orvosok ez együttes munkájától a nevelés (gyógyítónevelés) ügyének határozott léptekkel való előhaladását reméli.

Csecsemők lelki egészségvédelme

Írta: Pikler Emmi dr.

Csecsemők lelki egészségvédelme, talán már maga a cím is furcsán hangzik. Elképzelhető az, hogy sok a tennivaló nagyobb gyermekek lelki épségének védelme érdekében. De csecsemőre vonatkoztatva, már maga a név is túlzásnak hangzik. Hogyan neveljük vagy védjük külön a csecsemőnek a lelkét? Nem túlzás egészen a csecsemőkorig vinni ezt a kérdést?

Egy egészen egyszerű mindennapi jelenségen át szeretnék a kérdés fontosságára rávilágítani.

Mindenki ismer normális csecsemőt otthonában anyjával, családjával együtt. A normális csecsemő alig néhány hónapos, már gögicsél, nevetgél, minden után nyúl, minden érdeklí, mindenre figyel. Ha fölveszik, csimpaszkodik az anyjába, boldog, nevet. Ha pólyázzák, mindent megfog, mindent elszed. Elgurul, kimászik, feláll, a mama örömére vagy a mama bosszúságára. Ha idegent lát, vagy örül, vagy sír, vagy barátkozik, vagy ellöki az idegent, aszerint, hogy milyen a gyerek. A jólnevelt csecsemő sokat játszik egymagában, jókedvű, derűs, a rosszul tartott folyton karra kívánczozik, minden kell neki, mindenért visít, nem hagyja élni az anyját, a családját. De normális csecsemő az egyik éppúgy mint a másik.

Viszont menjünk végig egy átlagos csecsemőotthonon Budapesten vagy bárhol a világon. Mít fogunk látni? A csecsemők fekszenek fekvőhelyeiken, nem érdeklődnek semmi iránt, nem foglalkoznak semmivel, nem is sírnak, nem is nevetnek. Ha kivesszük őket, rendszerint kissé nyafognak. Teljesen csendben mozdulatlanul tűrik végig a tisztábatevést, még az idősebb csecsemők is. A körülöttük folyó élet nem érdekli őket, üres tekintettel bámulnak a levegőbe.

Döbbenetek ezek a csecsemők a legtöbb otthonban. Kell, hogy döbbenetek legyenek mindenki számára, aki összehasonlítja őket egy normális átlag családban nevelt gyerekkel. Csodálatos módon az ápolók, a nevelők, az orvosok egy részét legkevésbé sem érdekli a csecsemőknek ez a furcsa viselkedése.

Olyannyira nem érdekli a védőnők, gondozónők, sőt az orvosok egy részét sem a csecsemők viselkedése, hogy igen jellegzetes különbségeket sem regisztrálnak. Az általam vezetett otthonban, hasonlóan egyes külföldi kísérleti intézményhez, megpróbáltuk elérni és nagyjából el is értük azt, hogy a csecsemők normálisabban viselkedjenek. Ahhoz hasonlóan, mint odahaza. Igen egyszerű eszközökkel értük ezt el. A bánásmód volt a döntő. De erről majd máskor írok. Nincs az a laikus, aki bent járt az otthonban, mint akár a mesteremberek is, akiknek ott dolgojuk volt, akiknek ne tűnt volna fel azonnal a csecsemők viselkedése. Ne tűnt volna fel azonnal, hogy ezek a gyerekek jobban hasonlítanak a családban élő csecsemőhöz, mint általában más intézményekben. Sajnos, azok közül, akiknek hivatása a csecsemőkkel való foglalkozás, elég nagy számban voltak olyan látogatók, akik észre sem vették a különbséget. Nem is érdekelte őket. Kizárólag a súlygörbe iránt érdeklődtek.

Ugyanezt látjuk a csecsemőotthonokban. Szebbenél szebb és jobbnál jobban felszerelt csecsemőotthonok vetélkednek abban, hogy melyik látja el jobban csecsemőit, a jobb ellátás alatt csak arra gondolnak, hogy melyik otthon jobb, tisztább az ágyneműtől a padlóig a felszerelés, melyik otthonban tisztábbak rendesebbek a csecsemők, melyik vezet a csecsemők súlygyarapodásában. Hosszú grafikonokat, nagy tabellákat vezetnek arról, hogy melyik csecsemő mikor mennyit evett és hízott, matematikai pontossággal regisztrálják, hogy mennyit kellene ennie, mikor mennyit és milyet székelt. Ki érne rá ilyen nagy munka közben arra ügyelni vagy azzal törődni, hogy ezek a csecsemők lényegesen másként „viselkednek”, mint ahogy normális körülmények között szoktak. Ez a szokványos beállítottság.

Felvethető a kérdés, hogy talán valóban csak a testi fejlettség a döntő, a többi azután majd magától rendeződik? Talán valóban érdektelen és nem fontos, hogy hogyan viselkedik a csecsemő? Talán valóban semmi hátrányt nem jelent a gyerek fejlődése szempontjából az, ha csecsemőkorban feltűnően másként viselkedik, mint ahogy ez a szokványos?

Nem. Ez nem így van. Mert ugyanakkor, amikor a gondozók és az orvosok egy észre érdektelenül megy el a bambán, a levegőbe bámuló, közönyös csecsemő mellett, miközben esetleg elismerését fejezi ki a tabellák, a kilók megfelelő volta miatt, ugyanakkor minden orvos, minden szakképzett gondozó tudja, hogy az intézményekben nevelt csecsemők nagyrésze úgynevezetten hospitalizálódik. Testileg esetleg gyarapszik, de sem értelmileg, sem érzelmileg, sem szociálisan nem fejlődik normálisan. Formálisan elhülyül, elzüllik, tönkremegy. Hibás ember válik belőle.

Nem furcsa, hogy ilyen körülmények között küzdenünk kell annak érdekében, hogy felkeltsük a figyelmet a csecsemők lelki fejlődése iránt. Küzdenünk kell, hogy meggyőzzük még azokat is, akiket érdekel a csecsemő, akik foglalkoznak velük, hogy nemcsak az első évben szerzett testi hibák nagyrésze hat ki az egész életre, hanem pontosan ugyanolyan, sőt talán még fokozottabb mértékben vonatkozik ez a lelkiekre is. Küzdenünk kell, hogy nem u.n. „dajka” dolog ilyen apróságokra figyelni, mint a csecsemő viselkedése, hogy ez nem a tanulatlan emberek, a mamák vagy a dajkák privilégiuma, hanem elsődendő kötelessége mindenkinek, aki a csecsemőkkel foglalkozik. Annál döntőbbé válik ez a kérdés, minél több bölcsőde és csecsemőotthon nyílik, minél több csecsemőt vagyunk egyletőre kénytelenek házon kívül nevelni napközben vagy egészben.

* * *

Érdeemes tehát a kérdéssel foglalkozni. Fontos vele foglalkozni. A gyerekek és felnőttek lelki egészségvédelme érdekében remélem, hogy fogunk is vele foglalkozni.

A fejlődési zavarban szenvedő gyermek

Irta: Bárczi Gusztáv dr.,
az Állami Gyógynevelési Tanárképző Főiskola igazgatója

Az ember fejlődése a fogamzás pillanatában indul meg és állandóan tart. Ez a fejlődés az öröklési tényezők által befolyásolt és a miliő által gátolt vagy elősegített folyamat. Nyilvánvaló, hogy az ember fejlődésében igen könnyen és igen sok törés állhat elő. Az ember életkora meghatároz egy bizonyos fejlődési lépcsőfokot, de ez a lépcsőfok egymagában nem határozza meg az ember lelki tartalmát. Nem pedig azért, mivel a megismert lelkitartalom nem dönti el a fejlődés további lehetőségeit. Például ha egy 3 éves gyermek olyan miliőbe kerül, ahol fejlődésére ható ingerek száma a minimumra csökkent, ahol talán emberi beszédet is alig hall, emberi cselekedetéből alig lát valamit, természetes, hogy ennek a gyermeknek a lelki fejlődése nem lesz azonos egy ugyanolyan 3 éves gyermekével, aki magas kultúrájú emberi közösségbe kerül. Ha én ezt a két gyermeket 8 éves korában fejlődés szempontjából megvizsgálom, azt fogom találni, hogy az első a másodikkal képest 4–5 évi fejlődési elmaradottságot fog mutatni. Ez azonban minden, amit mutat és nem mutatja meg azt, hogy mennyire fejlődésképes, mennyire bír majd egy magasfokú emberi közösséghez fejlődni? Pedig minden egyes fejlődési zavarban szenvedő gyermeknél azt kell elsősorban megtudnom, hogy a vizsgált fejlődésképes-e vagy sem?

Az embert érő fejlődési zavarok igen különbözők és ennek következtében a fejlődési zavarban szenvedő gyermekek sem egyformák. Talán sehol sem mutatkozik akkora heterogenitás, mint a fejlődési zavarban szenvedő gyermekeknél. Azt lehet mondani,

ahány, annyfélé. Mégis bizonyos sajátságok szerint csoportok alakíthatók ki és az egyes csoportokon belül sikerül hasonló sajátságúakat egymáshoz elég közel hozni.

Igy vannak olyan gyermekek, akiket a fejlődési ártalom már a csírasejtben ér és amikor érett emberré fejlődve megszületnek, minden emberi képességük a fejlődés rendelkezésére áll, kivéve a hallás képességét. Hallás képessége nélkül születnek meg, ami nem egyértelmű azzal, hogy fülükkel van baj. Ezeknek a füle, mint érzékszerv kifogástalan és ennek dacára nem tudnak megtanulni hallani és így nem tudnak megtanulni hangosan beszélni, azt mondja rájuk a laikus ember: siketnéma! Pedig beszélni ez is beszél, de nem hangosan, hanem jellel. Tehát gondolkodik és a gondolatait ki is fejezi, csak nem hangos beszéddel hanem hangtalan jellel. Ugyanilyen külső képet fog mutatni az a gyermek, akit az élet első évében ér olyan fejlődési ártalom, amely tönkre teszi a fülét, mint érzékszervet. Ez sem hallja többé az emberi beszédet, ez sem tudja megtanulni a hangos emberi beszédet, ez is tud gondolkodni és ez is fog beszélni, hangtalan jelbeszéddel és ez is siketnéma a laikus ember szemében. Pedig a két siketnéma között akár örökléstani, akár pszichológiai szempontból éppen a továbbfejlődése miatt óriási különbség van. A különbség abban áll, hogy az egyiknél az agy örökletes fejlődési zavara van jelen és az agy eme fejlődési zavarában kiszámíthatatlanul sok olyan agyterület is részt vehet, melyek fejlődési zavara a mai vizsgálati módszereink számára hozzáférhetetlen és csak a cselekedetek abnormitása folytán válik észrevehetővé. A másiknál a teljesen ép fejlődési állapotban levő agy hirtelen egyik érzékszervétől fosztatik meg, ami természetszerűen fejlődési hiányt okoz majd az egész ember fejlődésében, de a fejlődése a normálisan fejlődő és fejlődött agy jelenléte folytán tökéletesen biztosított. A két „siketnéma” fejlődése nem lesz és nem is lehet egyenlő és a két siketnéma fejlődését nem egyforma eszközökkel kell és lehet majd biztosítani és siettetni.

Teljesen hasonló a viszony akkor, ha a fejlődési ártalom a látás területét érinti. Egészen más fejlődési zavart okoz a veleszületett vaktság és egészen mást a szerzett vaktság. Két teljesen más és más psziché, más és más prognózissal. Természetesen a pedagógiai eszközök sem lesznek egyformák.

Ugy a siketségi, mint a vaksági esetek pontosan megmutatják a fejlődési ártalmat, pontosan megmutatják a fejlődéskorrekció útját. Talán csak egyetlen egy terület van még, amelyik ilyen pontosan körülírtan jelentkezik negatív hatásaiban és ez a *béna* gyermekek nevelési területe. A béna gyermeknél is pontosan körülírtan látjuk a fejlődési zavart és pontosan tudjuk és ismerjük azt a mechanizmust, amely a fejlődési zavarban részt vesz és a tennivalók is a fejlődési zavarban szenvedő gyermekre reá vannak írva. A nevelőnek pontosan körülírt a tennivalója.

Egészen más a helyzet azokban az esetekben, amikor a fejlődési zavar a központi idegrendszer egészét vagy annak részletét érinti és amikor ennek a súlyos fejlődési zavarnak a folyamánképpen *gyengeelméjűség*, *képességkiesés*, *erkölcsi fogyatékosság* és olyan kórképek jelennek meg, mint a fejlődési zavar mozgási kivetítődései. Ezeknek a központi idegrendszeri fejlődési zavaroknak „alkat”-szerűségét kell a nevelésnek megváltoztatnia. Hiszen a siketnémaságban szenvedőnél is, a vakságban szenvedőnél is és a bénaságban szenvedőnél is ez a feladat. Azonban a bejárando út ezeknél pontosan megjelölt, utóbbiaknál pedig csak általánosan mutatott. Azért nehezebb probléma az utóbbi az

előbbinél. *Azt a nevelési eljárást, amely arra irányul, hogy a fejlődési zavarban szenvedő gyermek fejlődését, a fejlődést gátló ok kiküszöbölése nélkül biztosítsa, nevezzük gyógypedagógiának.* Ez a meghatározás egymagában is bizonyítja, hogy a milió által történő behatások, mint fejlődést gátló tényezők, nem minden esetben tartoznak a gyógypedagógia keretébe. Lehetetlen elképzelni pl. azt, hogy egy gyermek aki primitív milió miatt szellemi fejlődésében visszamaradt, egyébként azonban minden tekintetben fejlődésképes, ez gyógypedagógiai elbánásban részesüljön. Tehát nagyon gondosan kell a gyógypedagógiai nevelésre szorulókat kirostálni, viszont a gyógypedagógiai nevelésre utaltaknak a fejlődési ártalmuknak megfelelő gyógypedagógiai nevelést kell biztosítani. A gyógypedagógiai tanárképző főiskola lélektani és kórtani laboratóriumai megfelelő adatgyűjtés után most abban a helyzetben vannak, hogy a kiválasztásra vonatkozóan megnyugtató választ tudnak már adni és így minden reményünk megvan arra, hogy ez a kérdés a közösség javára előnyösen fog szerveződni.

A mentális higiénia követelményei az óvodában

Írta: Burchard-Bélaváry Erzsébet
Kisdedovási főfelügyelő

Mentális higiéniairól csak szabad légkörben lehet szó. A szabad légkör nem zabolátlanságot és szabadjáráeresztést jelent, hanem azt a megnyugtató érzést, hogy olyan környezetben élek, ahol megértenek.

A mentális higiénia tehát kettős követelménnyel lép fel: az egyik a megfelelő didaktikai környezet kialakítása, amelyben a gyermek otthonosan érezhesse magát és mozgási, valamint kifejezési szabadságának ne kelljen folyton gátakat szabni. A másik a nevelő egyéniségéből és viselkedéséből áradó megnyugtató légkör, amely megérezteti a gyermekekkel, hogy az óvoda értük van, azért, hogy ott boldogak, vidámak legyenek és magukat biztonságosan érezzék.

Lássuk előbb a környezetet. Az óvoda és a hozzákapcsolt napközi otthon elhelyezésének, egész berendezésének olyannak kell lenni, hogy a gyermekek otthonosan jöhessenek-mehessenek benne. Ne legyenek tilos helyek, ahova menni nem szabad, mert azok egyrészt rendszerint igen vonzóak és kíváncsiságukkal folyton csalogatják a gyermekeket, tehát ellenük csak büntetéssel lehet védekezni, ami már önmagábanvéve is nyugtalanságot okoz és felesleges indulatokat kelt. De fontos az az elv, hogy a gyermekek az óvodában és napközi otthonban szabadon járkálhassanak azért is, hogy ilyen módon alkalmuk legyen a napközi otthonban vagy óvodában folyó életben teljesen résztvenni. Nem akarhatjuk ugyanis, hogy a napközi otthonban folyó élet mesterséges élet legyen, amelynek szükségleteiről a gyermeknek tudomása ne lehessen és a gyermekek úgy éljenek benne, mint az elkényeztetett úri gyerekek, akik nem tudják, hogyan kerül az étel az asztalukra, hogyan kell a szobájukat tisztán és rendben tartani, hogyan lesz minden reggelre megint tiszta a cipőjük stb. Sőt, akikkel az is megtörténik, hogyha éredklődni akarnak aziránt, ahogyan körülöttük az élet folyik, elutasítják őket: „ne zavarj most, menj játszani!” Ez nemcsak barátságtalan elutasítás, hanem

egyszersmind gát is a gyermek fejlődésében, mert elvág egy külvilági kapcsolatot, amelynek alkalmával értékes tapasztalatokra és megfigyelésekre: élményekre tehetett volna szert. Igen nagy a veszély, hogy intézményekben még fokozottabb mértékben bekövetkezik ez az elutasítás, mert kétségtelen, hogy csak kevés mindennapiéleti feladatot lehet teljes egészében a kisgyerekekre bízni. (pl. terítés), míg más teendők elvégzéséhez csak hozzájárulhatnak, anélkül, hogy nap-nap mellett felelősségteljesen ők is végeznék el az egész munkát. Ilyenek például a főzési előkészületek: a hámozások, tisztítások stb., amelyekben — megfelelő apró, de munkabíró szerszámmal a kezükben — nagyon szeretnének segíteni a kicsinyek, de nem lehet tőlük megkövetelni, hogy nap-nap mellett maguk lássák el az összes konyhai teendőket. Mi, felnőttek pedig hajlandók vagyunk a mindent, vagy semmit szigorú elvével vagy teljesen a gyermekekre bízni valamit, vagy egyáltalán kivenni a kezükből; egy rövid megsemmisítő: „ezt úgysem tudod még!” kíséretében. A nevelő ügyessége pedig éppen abban rejlik, hogy a segítség és önállóság között megnyugtató hidat építsen ki. Segítsen, átvegye a munkát, ha belefáradt a gyerek. Igen, a környezet! Ez az, ami rendkívül hiányos, de még hiányosságában is sokszor gátol minálunk. Gonduljunk csak a hosszú óvodai padokra, magas támlával, amelyeket csak a fal mellett lehet felállítani, mert különben felborulnak. Ezekkel nem lehet kis csoportok életére bontani az óvoda, vagy napközi otthon életét, mert csak úgy ülhetnek rajta a gyerekek, mint a verebek a dróton. A gyerekek pedig lakni szeretnek. Kedélyes kuckókban, babaházakban, egy-egy elkerített sarokban. Kell, hogy olyan bútordarabjaik legyenek az óvodában, kis asztalok és kis székek, amivel ilyen kis lakásokat csinálhassanak maguknak. Ne feledjük ugyanis, hogy a kisgyermek, 68 éven aluliak, még nem képesek arra, hogy többmagukkal játszanak, de arra igen, hogy ketten-hárman összeálljanak és együtt eljátszanak valamilyen érdekes, vagy fontos jelenetet az életükből, amellyel nehezükre esik megbarátkozni és amelyet ezért játék formájában újra, meg újra elismételnek, míg megszokottabbá nem válik mondjuk az a helyzet, hogy a doktor bácsi felszúrta a fülemet. A kellemetlen helyzetek elisméltése nem kizárólag gyermekes tulajdonság. Mi, felnőttek is tesszük, csak más formában. Mi elmondjuk — esetleg még kiszínezve is — a kellemetlen, vagy izgalmas élményeinket, hogy megbarátkozzunk velük, hogy hozzájuk szokjunk. A gyermekek azonban még nem tudják élményeiket szavakba önteni. Megjátszani azonban igen és ez nekik ugyanannyit ér, mint nekünk, ha kipanaszkodtuk magunkat.

A környezet berendezése tehát egyrészt tegye lehetővé, hogy a gyermekek az óvoda és napközi otthon mindennapi életében tevékeny részt vehessenek, másrészt tegye lehetővé, hogy kis csoportokra oszolva egymással eljátszoghassék. Tudom, hogy jobb, ha lehet szép nagy öltöztethető mackójuk, babájuk, vagy törpéjük, de ha ez be nem szerezhető, — mint ahogy a legtöbb helyen nem beszerezhető —, legalább legyenek papírbabáik, skatulyából eszkábált ággyal és tölgyfamakkocská edényekkel, rongytakarókkal, csak hogy a kisleányoknak meglegyen a babusgatási, etetési, altatási lehetőségük, amely fontos számukra, mikor anyukájukat akarják mímelni. A fiúknak is jobb lenne, ha volna majorságuk, néhány jól megtermett közlekedési eszközük, de ha mindez nem lehet, vágjunk ki nekik papírból állatokat, hajtogassunk papírból

házacskákat, legyenek dobozok a vasúti kocsi, húzzunk krétával sánt a padlóra, csak engedjük, hogy játszhasanak kedvük szerint.

Az ilyen felszerelés ellen az első és legnyomósabb ellenvetés az szokott lenni, hogy a gyermekek nem tudnak vigyázni a holmikra, mindent agyon rongálnak. Ez az ellenvetés — sajnos — a legötöbbs esetben meg is felel a tényeknek, de nem változhatatlan adottság, hanem nevelési eredmény. Kétségtelen, hogy a gyermek szeret széjjelszedni, elrontani, rombolni is, de épp úgy szeret valamit gondosan ápolni, megkímélni, csak hogy ezt nehezebb csinálni, mert több ügyességet kíván, mint amaz. A hiba ott szokott történni, hogy nem tartjuk érdemesnek és szükségesnek, hogy a gyermekeket a kíméletes bánásmód technikájára megtanítsuk és velük együtt örüljünk a szépnek, a gondosságnak. Ezzel pedig sok vigyázatlanságnak elejét vehetjük és megtaníthatjuk a gyermekeket arra, hogy mozdulataikra hogyan vigyázzanak. Persze, ennek a tanításnak nem figyelmeztetés formájában kell történnie, hanem konkrét, egyszerű, de vonzó bemutatás formájában. Azt kell ilyen formában bemutatni, hogy mivel, hogyan kell bánni. A gyerekek ugyanis sokkal könnyebben tanulnak élő példaadás után, mint szóból, különösen, hogyha szeretik is azt és mintaképükül fogadták, aki nekik a teendőket bemutatja. Az ilyen ügyes kis bemutatásokat magvetésfélének kell tekintenie az óvónőnek, amely utánzási alapon életre kel a gyermekek között és alkalmas arra, hogy szép, figyelmes és óvatos életformákat honosítson meg.

A szabad játékhoz szükséges apró holmik elkészítésén kívül külön gondot kell fordítani a technikai ügyességek elsajátítására, mint fűzés, varrás, szövés, fonás, rajzolás, kivágás, ragasztás, formálás, építés. Ezeket a foglalkozásokat a gyermekek eleinte csupán magáért a funkcióért végzik. Magáért a munka élvezetért. Később, mikor otthonosak már a munkában, akkor alkotnak vele, tervezgetnek és kifejező eszközül használják. Itt is fontos tehát az otthonosság elve, mert csak azt a technikát tudja az ember, ha gyermek, ha felnőtt, kifejezésre használni, amelyben járatos.

Kétségkívül szükséges mindezekon kívül bizonyos alapvető fogalmakkal is megismerkednie a gyermeknek. Például éppen a kicsi gyermeknek a dolgok tapintás közvetítette élményével, azért, mert sohasem olyan érzékeny az ember keze, mint éppen kiskorában, amikor még nagyon puha és vékony a bőre, amikor tehát még a tapintás különös gyönyörűséget jelent. Bársonyt simogatni, papírost gyűrni, gyönygszemek nagyságát csukott szemmel megzamatolni, kisgyermekeknek való élvezetes foglalkozás. Szaglálni, ennivalókat ízükről felismerni, mindmegannyi örömteljes tapasztalat a kisgyermek számára. Ugyanígy élvezetes a nagyobb gyermekeknek formákat tapintani, később látni és az egyszerű formák különbségeibe elmélyedni. Ezt sem szóval kell, hanem cselekedve végeztetni: szortírozó munkák végzésével.

Mindaz, amiről eddig szó volt, apró mozdulatok végzését teszi szükségessé. Emellett a gyermekeknek nagy szükségük van sok izommunkát kívánó, nagyvonalú munka végzésére is: cipelni, mászni, bújkálni, csúszkálni, lépcsőt járni, ugrálni, lebegve járni minden gyermeknek legfőbb szükséglete, de mi rendesen mindettől tiltjuk gyermekeinket. Vagy azért, mert féltjük őket, vagy azért, mert illetlennek tartjuk például a csúszkálást, mivel a felnőttek sem teszik. Pedig a gyermek elsősorban saját tapasztalatából tanul és minél szűkebbre szabjuk tapasztalattal kitölthető világát, annál szegényebbé tesszük jelenét és jövőjét, mert hiányozni fognak belőle bizonyos ügyességek, amelyeket hogy úgy mondjam, jóformán már az anyatejvel, azaz még akkor kell magukban kialakítaniok, amikor legfőbb életemük a mozgás.

Mindebből az tűnik ki, hogy az óvodáskorú gyermeknek más igényei vannak az étellel szemben, mint a felnőttek, csak egyben egyeznek: az otthonosságot mindegyik megkívánja. A gyermek számára az otthonosságot az ismerőség jelenti, az, hogy olyan környezetben él, amelyben nincsenek megfejthetetlen ismeretlenségek számára, tudja uralni környezetét, megvan hozzá a nyugalma, hogy kifigyelje a történéseket és ezek alapján be tudjon illeszkedni az életbe. De már a kifejezési módjai mások, mint a felnőttei: a gyermek cselekedve mozogva és játszva éli át életét, míg a felnőtt képes arra is, hogy csak elmélkedjék fölötte és gondolat-experimentumban oldjon meg kérdéseket. A gyermek csak cselekedve tud experimentálni, azért van szüksége a cselekvés szabadságára és biztonságára.

Ezt a biztonságot a környezeten kívül a gyermekkel együtt élő, az óvodát és napközi otthont vezető óvónő kell, hogy biztosítsa. Neki sohasem szabad felednie, hogy a napközi otthon a gyermekekért van. Azért, hogy ott boldogoknak, biztonságosoknak érezzék magukat, de nem azért, hogy fegyelmezze őket. Nem szabad a boldog, vidám biztonságos érzést a megfélemlített és szégyenlős gyermek félnétségével és mozdulatlan-ságával összetéveszteni. Nem fegyelmezett az, aki mozdulatlan és parancsra vár, sem az, aki szégyenlős és túlszerény, hanem az, aki munkásságát, tevékenységét adott cél szolgálatába tudja állítani, aki közvetlen, bátor és érdeklődő, amivel bizonyítja, hogy adott helyzetekhez aktívan alkalmazkodni tud. Ennek elérésére szükséges, hogy a gyermekek részt vegyenek a napközi otthon mindennapi teendőinek elvégzésében. Ézért szükséges az is, hogy bizonyos állandó, de nem merev életritmus — ami nem tévesztendő össze a félórás órarenddel — fogadja a gyermekeket a napközi otthonban, aminek rendszeres visszatérését várják és amihez igazodni tudjanak. Általában nagy szükségletük a gyermekeknek, hogy mindenről, ami velük történni fog, előre tájékozottassuk őket. Nekik még nincs időérzetük. Ha belemelegedtek valamibe, akkor azt hiszik, nem is kell, hogy ennek a jónak valaha is végeszakadjon.

Pedig mégiscsak kell ebédelni, lepihenni, sétálni menni. Ilyen változások sohasé ériék a gyermekeket váratlanul. Mondja meg öt perccel előbb az óvónő, ha azt kívánja, hogy a gyermekek most már hagyják abba a munkájukat. „Gyerekek, mire a mutató a tizenkettesen lesz, el kell rakni az építőköveket, hogy mehessünk kezét mosni.” Ekkor a gyermekek előre felkészülnek rá, hogy végét kell szakítani a munkának és tesznek még egyet-mást, mintegy búcsúzóul. Persze, előfordulhat az is, — és forduljon is elő —, hogy megmaradhat a gyermekek munkája ott a földön, asztalon, vagy ahol éppen készült, hogy másnap tovább folytathassák. Ebből persze nem kell rendszert csinálni, de egy-egy különösen megbecsült, nagyon sok örömet szerzett játékot, ha úgy érezzük, hogy a gyermekek is örülnének neki, kíméljük meg a mindennapi elrakodás rombolásától. Ezzel azt juttathatjuk kifejezésre, hogy tiszteletben tartjuk a gyermek munkáját, akárcsak a magunkét, amelyre vonatkozólag általában véve igen megkívánjuk a gyermekektől, hogy ne nyúljanak hozzá. Hogy a gyermek munkáját tiszteltben tartjuk, azt még azzal is kifejezésre kell juttatnunk, hogy csak akkor avatkozunk munkájába, ha ő ezt tőlünk kifejezetten kéri. Nem segít, de gátol az, aki nem hagyja, hogy a gyerekek maguk bibelődjenek egy rakoncátlan szállal, amely sehogysem akar a tübe befűződni, mert megszakítjuk a gyermek igyekezete vonalát, amelyet végül mégis csak siker koronázna, — ami kétségkívül önbizalommal tölti el a gyermeket, — ha pedig mi

csináljuk meg helyette, kicsiségét, ügyetlenségét, kiszolgáltatottságát kell éreznie önbizalma helyett. Kétségtelen, hogy a nevelő segítőkészségével szeretetét is ki akarja mutatni. És annyiból igaza is van, hogy a gyermek csak a tettekben bízik, a tettekben kinyilvánított szeretetnek hisz. Csak arra kell vigyázni, hogy ezek a segítő tettek ne nyomják el a gyermek saját igyekezetét, ne éreztessék vele kicsiségét és sohase legyenek se rendreutasítók, sem megszegényítők. A segítség helyes alkalmazásában kell érvényesülni a nevelő világnézetének. Ha képes a gyermekben a küzdelmek árán fejlődő embert meglátni, akkor nem fogja eltéveszteni a segítség módját, ha ellenben fejletlen embernek tekinti, aki gyengébb és tehetetlenebb, mint mi, akkor ezt a fejletlenséget, tehetetlenséget fogja segítséggel aláhúzni és rombolni fog vele.

Bevezetésemben azt a követelményt állítottam fel, hogy a gyermeket olyan környezetben kell felnevelni, ahol az a megnyugtató érzése lehet: itt engem megértenek. Ennek a megértésnek hordozója elsősorban az óvónő kell, hogy legyen. De tekintve, hogy a kisgyermek szóbeli kifejezőképessége még gyöngye, nem szabad csupán a szóbeli kifejezési érintkezési formára tekintettel lenni, hanem figyelnie kell azt az életet is, amely a gyermek gesztusaiban, viselkedésében, egész lényéből árad és meg kell tudni értenie, hogy mindannak, amit egy gyermek tesz, megvan a maga sajátos oka, azokban a történetekben, amelyeken a gyermek keresztülment, és amelyek természetesen nyomot hagynak benne. Ha reggel egy gyermek rosszkedvűen érkezik, húzódozik a gyermekektől, akkor bizonyára nem rossz, hanem valami kellemetlenség érte otthon. Pl. nem tudott úgy elbúcsúzni a mamájától, mint szokott, hanem hamarabb kellett elválniok. Hiábavaló volna ilyen esetben a gyermeket akár faggatni, akár rendreutasítani, de igenis lehetséges anyai közeledéssel, tehát pl. azzal, hogy az ő kezébe is adok egy kis, a pancsolóban úszatható papírhajót, hozzásegíteni ahhoz, hogy a többi gyerek közé vegyüljön. Nem biztos, hogy ez sikerülni fog, lehet, hogy csak néhány nap múlva lesz sikere, ami azonban nem mondja azt, hogy a segítségnek ezt a formáját abba kell hagyni. Ellenkezőleg, igyekezni kell még több kapcsolatot találni.

Lehet, hogy mindazt, amit itt elmondtam, egyesek túlzásnak fogják találni, azért, mert óvodáinkban ilyen szempontok soha fel nem merülnek. Elhiszem. Épp oly kevéssé látható ez az ő óvodájukban, ahol mindig tömegélet folyik és mindennek egyszerre, félórás beosztás alapján kell történnie, mint ahogy a színészek a színelőadás alatt nem láthatják, mi megy végbe a nézőtér hallgatói között, különösen abban a vonatkozásban, hogy mi az, amit a hallgatóság otthonról hozott magával és mi az, amit hazavisz. Anélkül, hogy ezzel azt állítanám, hogy a színdaraboknak csak phemére jelentőségük van, mégis azt kell mondanom, hogy az a sok és gyors történés, amely a kívülről mozgatott óvodákban történik, beárnyékolja azt, ami a gyermekek lelkében végbemegy. Márpedig nevelési szempontból kétségkívül az a fontosabb, ami a gyermek lelkében végbemegy, mint a külső történések, amelyek könnyen elfedik a valóságot. Szeretnék erre egy példát mondani. Jó múltkor jelen voltam egy családban, ahol az öt éves gyermek egy mandulaoperáció után, épp akkor tért haza a kórházból. Gyógyultan, nem közvetlenül a műtét után. Éppen vendégek is voltak és az egyik megkérdezte: no, milyen volt az operáció. A kisfiú már nyitotta a száját, hogy feleljen, de az anya megelőzte: „nem is volt olyan nagy dolog, úgy-e, Palkó!” — mondta, mire Palkó elhallgatott. Azóta többször figyeltem ezt a kis családot. A gyermekek kezdtek mindjobban elhallgatni, mert

mindenkor a mama felelt helyettük. Mintegy beárnyékolta őket. Ez könnyen történhet óvodákban is, és azt eredményezi, amit iskolai tanításunk általában oly könnyen eredményez: elfelejtenek az emberek a saját gondolataiknak hinni, azok igazságáról meggyőződni és ehelyett magukra veszik a mások gondolatát. Ebben épp akkora veszély rejlik, mint abban, ha valaki elkülönül a közösségtől, amelytől összes javait nyerte. A kettő harmóniáját megteremteni már az óvoda nem könnyű, mert nálunk még járatlan, feladata.

Az iskolai érettség problémái

Írta: Mérei Ferenc,
a Fővárosi Lélektani Intézet igazgatója

Az iskolai lelki egészségvédelem egyik legfontosabb kérdése a beiskolázás. Több mint harminc esztendő óta foglalkoznak vele nevelők, orvosok, pszichológusok — anélkül, hogy kiszabadították volna a problémakört a jogászok kezéből. Az, hogy melyik gyerek érett az iskolára és melyik nem, tanügy-közigazgatási kérdés ma is, rendeletek szabják meg. Valami hihetetlen általánosítás fűződik e kérdéshez. Közismert, hogy több hónapos eltolódás lehet abban, hogy mikor kezd járni vagy beszélni egy gyerek; több éves eltérések lehetségesek a serdülés kezdőpontját illetően. Pedig ezek elsődlegesen biológiai funkciók, öröklött adottságok, a fajta minden tagjára érvényes tulajdonságok. Nem is beszélve arról, hogy évtizedes eltérések lehetnek abban, hogy ki mikor kezd őszülni — pedig ez is fejlődési jelenség.

S mindezt tudva, mégis könnyedén tételezzük és tételezi ezt pedagógiai jogalkotásunk is, hogy az iskolára való érettségben nincsenek ilyen egyéni eltérések. Ez a különös előítélet kell ahhoz, hogy a beiskolázás kritériuma a naptár szerinti életkor legyen. Amikor egy gyerek hatéves lesz, beiratják az iskolába azért, mert általában a hatéves gyerekek érettek az iskolára. Tulajdonképp éppoly furcsa dolog ez, mintha 14 hónapos korában a csecsemőt kétlábra állítanánk s arra akarnánk kényszeríteni, hogy most már álljon, mert hiszen általában 14 hónapos korukban már állnak a gyerekek. Minden pszichológusnak és az iskolai egészségvédelem minden munkásának régen szemetszúrt ez az előítélet. Tapasztalták, hogy bár a törvények meghatározott életkorhoz kötik az iskolára való érettséget, a fejlődés ennek nem engedelmeskedik és figyelemreméltó egyéni eltolódások észlelhetők. Felmerült tehát az a kívánság, — A. Binet-től Claparède-ig minden gyermekpszichológus képviselte —, hogy ne a tényleges életkor, hanem a fejlődési fok, intelligencia-kor, mentális kor (ki hogy nevezte) szabja meg az iskolai tanulmányok kezdetét. Úgynevezett demokratikus követelménynek számított ez, hiszen az *egyéni* vette figyelembe és az egyénnek azt a jogát respektálta, hogy biológiai fejlettségének megfelelően kapcsolódjék a társadalomba. De egyetlen ország sem volt még abban a helyzetben, hogy ezt realizálhatta volna. Természetesen szerepet játszott

ebben az is, hogy egyetlen vizsgálati módszer sem bizonyult eléggé megbízhatónak ahhoz, hogy a beiskolázás kizárólag arra épüljön.

Így kétfajta rendszer alakult ki. Az egyik határponthoz kötötte a beiskolázást; azt mondta, aki szeptember 15-ig betölti a hatodik életévét, az abban az évben iskolába megy. S nem sokat törődött azzal, hogy az azonos korú gyerekek a fejlődésnek egész különböző színvonalain lehetnek.

A másik rendszer engedékenyebb. Kimondja ugyan a beiskolázási határpontot, de biztosít úgynevezett *korengedély-övet*. Vagyis azt mondja, hogy tankötelezett mindenki, aki szeptember 15-ig betölti a hatodik életévét, de azoknak is megengedi, hogy iskolába menjenek, akik csak az év december 31-ig töltik be a hatodik évüket, akkor, ha értelmileg eléggé fejlettnak mutatkoznak. Ez a rendszer van érvényben jelenleg Magyarországon is, ahol a korengedélyesek iskolai érettségének megállapítása az iskolaigazgató feladata.

Ennek a rendszernek tehát megvan az az előnye, hogy olyan gyerekek is mehetnek iskolába, akik csak két-három hónap múlva töltik be a hatodik életévüket.

Így is egész sor probléma fakad e rendszerből. Óvodáink nincsenek berendezve arra, hogy a tudásszerzés igényével fellépő gyerekeket is foglalkoztassák. Nincsenek berendezve azokra, akik öt, öt és fél éves korukban spontán módon elkezdnek olvasni, betűket rajzolni, számolni (pedig sok ilyen gyerek van). Ez azt jelenti, hogy az intellektuális típusú gyerekeket minél előbb iskolába kell iratni, mert az óvoda nem tud mit kezdeni velük.

Nem lehet elhallgatni — bármennyire mellékkörülménynek látszik is — hogy a szülői ambíció igyekszik minél korábban iskolába vinni a gyereket. Így korengedélyt kérnek hat éven aluli gyerekeik számára részint azok a szülők, akiknek gyerekei az intellektuális irányulás korai jelét mutatják, részint pedig az ambiciózus szülők.

A gyakorlat az, hogy mindenki, aki korengedélyt kér hat éven aluli gyereke számára, megkapja azt, hacsak a gyerek nem túlságosan csenevész.

Mi történik azután az iskolában?

Iskoláink nincsenek berendezve sem a színvonalkülönbségre, sem a típuskülönbségre. Csaknem valamennyi iskolánk I. osztályában a porosz pedagógia tradíciója virágzik: minden gyerek ugyanazt csinálja, egyforma módon, egyforma ritmusban. Ezt nevezik osztálytanításnak és fegyelemnek. (A poroszok nyiltabbak voltak: ők legalább monotélikus rendszernek nevezték.) S ekkor bekövetkeznek a katasztrófák.

A korengedélyes gyerekek nagyrésze azért került hatéves kor alatt az iskolába, mert *éleseszű, feltűnően értelmes* volt. Ez jelenti hol azt, hogy élénk fantáziájú, hol azt, hogy jó kifejező készségű, gazdag szókincsű, hol azt, hogy intellektuális érdeklődésű s így hamar megtanult olvasni vagy számolni.

De mindezek típuskérdések s a gyerekek nagyrésze nem érte el az iskolára való érettséget s bár kezd már írni vagy olvasni és bár jobban fejezi ki magát esetleg mint a többiek — érzelmileg, magatartásbelileg mégsem alkalmas arra, hogy napi négy órát üljön az iskolapadban. Így ezek a gyermekek túlságosan mozgékonyak, nyugtalanok, rosszul alkalmazkodók.

S minthogy egész iskolarendszerünk tökéletes motoros magatartásbeli alkalmazkodást kíván, ezek a gyerekek zavarják a vezényszóra rángatott osztály rendjét és így hamarosan nyugtalanok, zavargónak, majd renitensnek tekintik őket.

Az általános iskolák tanítói és tanítónői mind panaszkodnak arról, hogy a korendéyesek nem válnak be, turbulensek, rosszul alkalmazkodók s ami a legsúlyosabb, ez az alkalmazkodási nehézség nem szűnik meg, végig kíséri őket az egész általános iskolán. Azt természetesen nehéz lenne megmondani, hogy milyen szerepet játszik ebben a fejlődési színvonalkülönbség és milyen szerepet az első hónapokban kialakult helyzetük rögződése. Mindkét tényezőt megfigyelések támasztják alá.

A gyermeklélektani vizsgálatok mindezeket a problémákat már sok országban felvetették. A konklúzió mindig ugyanaz volt: nem aszerint kell iskolába iratni a gyerekeket, hogy anyakönyvileg hány évesek, hanem aszerint, hogy érettek-e az iskolára.

Ezzel a gondolattal szemben azonnal felmerül egy aggály. Olyan lényeges az a negyed vagy fél év, amennyi eltérés a pszichológiai értelemben vett érettség és az anyakönyvileg meghatározott beiskolázási kor között mutatkozhat? Éppen az alatt a néhány hónap alatt történne-e valami rendkívüli? Nagyobb változáson menne át a hatéves kor körül egy gyerek fél év alatt, mint nyolc-, tíz- vagy tizenkétéves korában?

A gyermeklélektan mindezekre a kérdésekre igennel válaszol. A hatéves kor körül valóban valami egész jelentékeny változás történik s ez rendkívül rövid idő alatt, néhány hét vagy néhány hónap alatt perog le. Valósággal átbillen a személyiség egy iskolára még nem alkalmas konstellációból egy már iskolára érettnek nevezhető konstellációba. Ez az átbillenés jól észlelhető. Értelmi jelei, magatartási tünetei vannak. Megfigyelhető, vizsgálható.

Csaknem valamennyi gyermeklélektani irány adott valami adalékot enne az átbillenésnek meghatározásához. A pszichoanalízis leírta úgy, mint a latencia kezdetét, ösztönpangás felléptét, amelyet jelenségtanilag az idnultati élet átmeneti elernyedése jellemez. Hermann Imre hozzáadta ehhez azt a gondolatot, hogy a hatéves kor körül észlelt átbillenés tulajdonképpen a megkapaszkodási törekvés ösztönsorsának egyik fordulópontja, az anyától való leválás egyik etapja. A Szondi-féle terminológiában ugyanez a jelenség a szükségleti tudat elapadásával és külső fegyelmi keretbe való betörésével magyarázható.

A hatéves kor körüli átbillenésnek ezeket az ösztönlélektani aspektusait itt nem tárgyaljuk, hiszen ezek amúgy is olyan értelmezések, amelyeknek csak közvetett jelenségei bukkannak elő az iskolapadban.

A gyermeklélektani leírások, vizsgálati módszerük és extraspektív kiindulásuk révén ennek az átbillenési pontnak olyan megnyilatkozásait észlelték, amelyek közvetlen vizsgálatokkal ellenőrizhetően mutatják meg, hogy valóban létezik egy optimális beiskolázási pont a fejlődés során, s hogy éppen az a néhány hónap lehet sorsdöntő, amelyet a beiskolázási rendszerek nem vesznek figyelembe.

A Székesfővárosi Lélektani Intézetben mintegy ötszáz gyereken próbálta ki és standardizálta Binét Ágnes azt a teszt-sorozatot, amelyet jelenleg Budapesten az iskolai érettség megállapításának egyik módszereként használunk. E vizsgáldások során tapasztalta, hogy a hat év körüli gyerekek egy része feladatmegoldási helyzetekben a feladatot mindenképpen befejezni törekszik, s ennek érdekében tartós erőfeszítésre képes. Ezzel szemben ugyanilyen korú gyerekek egy másik csoportja egy-egy feladaton csak addig dolgozik, amíg az önmagában érdekes. Maga a befejezés nem vonzza eléggé ahhoz, hogy erőfeszítésre képes legyen. A tapasztalatok azt mutatják, hogy azok a hat év

körüliek érettek az iskolára, akiket maga a feladatbefejezés ténye is erő kifejtésre serkent, akkor is, ha a feladat kiváltotta tárgyi érdeklődés elapadt. Ez a tulajdonság hirtelen bukkan fel a hatéves kornak azon a bizonyos átbillenési pontján.

A viselkedés és feladathoz való hozzáállás azért olyan fontos az iskolára való érettség kérdésében, mert hiszen iskolarendszerünkben rendkívül éles cezúra van az óvodás-életforma és az első elemistától megkövetelt magatartási mód közt. A padban való elhelyezkedés, az órák munkarendje, az óráközi szünetekre vonatkozó rendtartás — mindezek külső szabályok. Betartásuk a labilis, még könnyen csábítható érdeklődés állandó fegyelmezését követeli.

Az óvodáskorú gyerekek még nagyjából megvan a lehetősége ahhoz, hogy érdeklődésének gyorsan változó irányulásait kövesse. Az iskolás gyerektől ezzel szemben azt kívánják, hogy feladatszerűen alkalmazkodjék. Ez az alkalmazkodási készség szorosan összefügg a szabálybetartásnak azzal a fejlődésmenetével, amelyet jól ismerünk Piaget munkáiból. *E fejlődésmenetnek megvan az az érdekessége — s ez mutatkozott elsősorban a Székesfehérvári Lélektani Intézetben végzett vizsgálatokban —, hogy etapjai nem esnek szükségesszerűen egybe az értelmi fejlődésnek ugyancsak Piaget által meghatározott szakaszaival.* Gyakran találunk olyan gyerekeket, akik a relációkban való gondolkodás terén már a heteduj életéveknek megfelelő színvonalon állnak, míg a szabályokhoz való alkalmazkodás fejlődési vonalán legfeljebb az ötödik életév kezdetének megfelelő fokon. Márpedig az iskolai érettség szempontjából döntő hat éves kori átbillenés éppen a szabálybetartás fejlődési vonalába esik, arra a pontra, amikor kívülről készen kapott szabályokhoz a gyerek tartósan alkalmazkodni képes.

Így jól érthető, hogy viszonylag nagy számban vannak olyan gyerekek, akik vitathatatlanul megütik az általános iskola első osztálya által megkövetelt értelmi színvonalat, de az alkalmazkodásban — a szabályokhoz való alkalmazkodásban — a szükséges fejlettségi fokot nem érték el. A tanítók azután úgy számolnak be az ilyen gyerekről, hogy „annyi esze van, hogy a legjobb tanuló lehetne az osztályban, de egy pillanatra sem tud nyugodtan ülni a helyén”.

Az értelmi fejlettségnek és a szabályhoz való alkalmazkodás fejlettségének ez a kettősége okozza a beiskolázási problémáesetek jelentékeny részét.

A nehézségek egy másik csoportja a fejlődésnek egy másik szálával látszik össze-függni. Megfigyeléseink azt mutatták, hogy a hétéves korig a felnőttel szolidárisak, a felnőttel való együttlét az érdekesebb, vonzóbb. A hetedik életévtől kezdve inkább szolidárisak az egykorúakkal és az azokkal való együttlét csábítóbb számukra. Ez az átpártolás azonban nem átbillenéssel, hanem hosszú fejlődéssel megy végbe, és úgy látszik, hogy már a hatodik életév körül is számos jele van.

Az iskolai beilleszkedés szempontjából elengedhetetlen, hogy ez az átpártolási folyamat már megindult legyen akkor, amikor a gyerek iskolába kerül, hiszen olyan közösség tagja lesz, amelyben érvényesülése a vele egykorúakkal való együttműködéstől is nagymértékben függ. Ez a fejlődési mozzanat is függetlennek tűnik az értelmi fejlettségtől. Az ilyen gyerekek szerencsétlenek az iskolában. S így ott értelmi színvonaluktól függetlenül rosszul szerepelnek.

A beiskolázási probléma-gyerekek egy harmadik csoportjánál azután a nehézség kifejezetten az értelmi fejlettséggel függ össze. Ugyanis az értelmi fejlődésben is van egy

ilyen átbillenési pont a hatodik életév körül. Ekkor bomlanak meg a gyermeki gondolkodás skémái, és ekkor jelennek meg a gondolkodásban az első olyan elkülönült alakzatok, amelyeknek állandósága nem gépies asszociációkon, hanem belátáson és kezdetleges kategóriákon nyugszik. Ezek a kategóriák teszik lehetővé azt a már szinte logikainak nevezhető gondolkodást, amely nélkül iskolában nem lehet boldogulni.

Egyik legszebb példája ennek a mennyiségfogalom fejlődésmenete, amelyet Piaget munkáiból ismerünk. Az öt és fél éves kor körül a gyerekek mennyiség foglalma még nem mutat állandóságot: számukra a mennyiség változik, többek közt, elemeinek térbeli elrendeződésével. Ha kirakunk a gyerek elé hat golyót, ebben a korban felszólításra már ő is mellé rak ugyanannyit. Meg is állapítja, hogy mind a két sorban ugyanannyi golyó van. Ha azonban az egyik sort széthúzzuk, tehát az egyik sor golyói a térben nagyobb helyet foglalnak el, a gyerek azt állítja, hogy a széthúzott sorban több golyó van. Ha rögtön utána a másik sort még jobban széthúzzuk, már azt fogja többnek mondani.

A két golyóból álló sor tehát nem mindig egyenlő mennyiségileg, hanem a sorok hosszúságával változik. Ez a jelenség mutatja, hogy ebben a korban a gyerekek számára a mennyiség még labilis skéma, pillanatról pillanatra változhat.

Néhány hónap múlva azonban már akár hogyan változtatjuk egy halmaz elemeinek térbeli elrendeződését, két egyenlő számosságú halmazt minden esetben egyenlőnek fognak tekinteni. S ez mutatja, hogy kialakult a mennyiség kategóriája. Ez a fejlődési lépés is gyorsan, átbillenésszerűen következik be a hatodik életév körül.

Ez azért lényeges, mert a szülők gyakran sürgetik a korengedélyt azzal a megokolással, hogy gyerekekük érett az iskolára, hiszen kitűnően tud számolni. De kiderül azután, hogy számolása a számsor elmondásából áll, akár ötvenig, akár százig, vagy még tovább, anélkül azonban, hogy a mennyiség-kategóriával operálni tudna. Márpedig enélkül a számolás verbális játék, ami annyira jellemző a gyerekek értelmére, mint az Egyedem-begyedem-tengertánc-szerű rigmusok recitálása.

Mindezt azért kellett elmondani, hogy rámutathassunk arra, hogy a fejlődésben a hatodik életév körül valóban van egy ugrópont, amelyet a fejlődés különböző szálai egymástól függetlenül is elérhetnek. Azonban minthogy az iskolai érettség ennek az ugrópontnak több fejlődési szempontból való átlépését jelenti a fejlődés egyenlőtlenességéből számos beiskolázási probléma adódik. Felsoroltuk ezek közül az értelmes, de a szabályokat nehezen betartó, az értelmes, de egykorúak közé beilleszkedni még nem tudó s a gondolkodás fejlődésében még elmaradt gyerekek problémáját.

Nem győzzük hangsúlyozni, hogy jelenségtanilag írtuk le a leggyakrabban előforduló eseteket anélkül, hogy az etiológiai magyarázat igényével fellépnénk. Ez azért fontos, mert fejlődési szálak függetlensége csak jelenségtanilag képzelhető el. Hogy e függetlennek látszó fejlődési szálak egyeredetűek-e s egyetlen magyarázó elvbe beilleszthetők-e, a kérdés túlhaladja eddigi vizsgálódásaink kereteit.

* * *

Láttuk tehát, hogy az általános fejlődésben van a hatéves kor körül egy átbillenési pont. Ezen jutnak túl azok a gyerekek, akikre azt mondhattuk, hogy érettek az iskolára. Ez a pont nem esik egybe sem a naptár szerint betöltött hatodik életévvel, sem a

korengedély-övvvel. Kétségtelen, hogy a gyerekek nagyrésze mire iskolába kerül, már túljutott ezen a fordulóponton, de még jelentős azoknak a száma, különösen a korengedélyesek között, akik nem érték el azt.

Mi történik azokkal a gyerekekkel, akik a fejlődés valamelyik aspektusából még éretlenek az iskolára akkor, amikor bekerülnek a padok közé? Legtöbbjük nyugtalan, rosszul alkalmazkodó, amikor beleütközik az iskolai rendszabályokba. A mai gépies együttmozgásra épített osztály-tanítás mellett ezeket a gyerekeket hamarosan „rossz” gyerekeknek bélyegzik. S aki járt Magyarországon iskolába, jól tudja, hogy ez a bélyeg úgy kíséri végig a gyerekeket iskolai pályafutásuk során, mint anyakönyvi adataik. Az iskolára éretlen iskolásokból így gyártják a „rossz gyerekeket”. Nem azt gondoljuk, hogy az iskolai neurózisokat ezek a konfliktusok *okozzák*, de kedvező talajt nyújtanak számos tünet kialakulásához, pl. renitenciához, gondolkodási gátlásokhoz stb.

Így elsőrendű mentálhigiéniai érdek fűződik ahhoz, hogy iskolai reformunk során a beiskolázási kérdés is megoldást nyerjen. Jól tudjuk azt, hogy az ideális megoldás az lenne, hogy az általános iskola (s így a tankötelezettség ideje) ne a hatodik, hanem a hetedik betöltött életévvel kezdődjék. Ez természetesen csak akkor lehetséges, ha elegendő számú óvoda és napközi otthon áll rendelkezésre, s elég nagyszámú nevelőszemélyzet ahhoz, hogy a gyerekek már ott lazább rendtartási szabályok között és játékosabb formában sajátítsák el az írás-olvasás, számolás elemeit. Ez a megoldás tehát elesik. Részint azért, mert ilyen óvodáink nincsenek, részint mert Magyarország gazdasági helyzete ma nem engedheti meg a tankötelezettségi korhatár általános felemelését.

Marad, mint megoldás, a korengedélyek nagyon erős megszorítása. Csak rendkívüli esetekben szabad megadni a korengedélyt, vagyis lehetővé tenni, hogy 6 éven aluliak kerüljenek az iskolába. Ezeknek az eseteknek a megállapítása iskolai egészségügyi kérdés — orvosra és pszichológusra tartozik.

Nyitva marad még annak a nem alábecsülendő számú gyerekek a kérdése, akik, bár naptárilag elérik a hatodik életévet, fejlettségben még nincsenek az iskolai érettség pontján s így egész későbbi fejlődésük szempontjából kedvezőbb lenne, ha még nem kezdenének iskolába járni.

Gyakorlatilag tehát arra lenne szükség, hogy minden gyerek beiskolázása előtt vizsgálaton essék át, mind testi, mind lelki fejlettségének szempontjából. Ilyen próbálkozások már történtek. A Székesfővárosi Lélektani Intézet néhány budapesti iskolában, az egri Gyermeklélektani Állomás pedig az egri iskolákban vizsgálta meg a beiskolázás előtt álló gyerekeket.

Azért vethetjük fel ezt a kérdést, mert kiépülőben van Magyarországon egy pedagógiai lélektani hálózat, amely elsősorban iskolai vizsgálatokkal hivatott foglalkozni. Állomásaink száma az országban hamarosan eléri a huszat. Hatalmas apparátus ez, amely az iskolai orvosi hálózattal együttműködve a beiskolázásra kerülő gyerekek egy részét minden évben megvizsgálhatja.

Az adott feltételek között ez az egyetlen lehetőség e problémacsoport megoldására.

A lelki egészségvédelmi munka jelentősége

Írta: Pollákné, Stern Szeréna, tanácsnok.

A háborúk legártatlanabb és legtöbbet szenvedett áldozatai mindenkor a gyermekek, természetes tehát, hogy háborúk után úgy a hatóságok, mint a társadalom embervédelmi tevékenysége elsősorban mindenütt a gyermek felé fordul. A háború legtöbbet szenvedett áldozatai fokozott védelme különös jelentőséghez jutott Magyarországon, főként az ostrom szörnyű pusztításainak kitett magyar fővárosban.

A gyermekekről való gondoskodás a múltban csak azok fizikai jólétének megteremtésére irányult, a lelki védelem kérdése egészen háttérbe szorult. Most látjuk legjobban, hogy mennyire kevés az, ha csak a gyermekek testi jólétét és egészségét biztosító intézmények vannak. A gyermek lelki egészségvédelme ugyanolyan fontos probléma, mint a testi egészségvédelme. A családtalan, elhagyott gyermeket, a lelkiileg sérült gyermeket gyógyítani kell, csak így lehet belőlük szociális érzékű, közösségi szellemű embert nevelni. Így lehet biztosítani, hogy gondtalan, vidám gyermekek legyenek, hogy az őket ért szörnyű veszteségek dacára is gyermekek, majd később kiegyensúlyozott lelkű emberek lehessenek.

A lelki egészségvédelem céljait, módszereit, távolabbi feladatait a társadalom legszélesebb rétegeivel is meg kell ismertetni, ezért különös öröm számomra, hogy a Lelki Egészségvédelmi Szövetség most induló folyóiratában hozzászólhatok a kérdéshez és röviden ismertethetem azt a munkát, amit ezen a téren a főváros fejt ki.

Ahogy a főváros a szociális és egészségügyi védelemben a méhen belüli életől kezdve végigkíséri egész életen keresztül az embert, éppen úgy a lelki egészségvédelemnek is a terhes nő védelmével kell kezdődnie. Nemcsak a terhesség alatt, de a szülés után a jólképzett védőnőnek és gonozőnőnek ott kell állni az anya és csecsemője mellett, főként azokban az esetekben, midőn az anyát az otthontalanság réme fenyegeti.

Az elhagyott gyermek könnyen válik aszociálissá, azonban a legtökéletesebb intézet sem nyújthat a gyermeknek annyit, mint a jó, nyugodt légkörű család. A főváros igyekszik minden elhagyott gyermeket családhoz juttatni. Az intézetekben gondozott árva, elhagyott, hozzátartozó nélküli gyermeknek is keres párfogó családot. Eddig száz gyermek gondozását vállalták egyesek „anyát az elhagyott gyermeknek” mozgalom keretében.

A gyermek lelkiéletének, jellemének kialakításában döntő fontossága van az első hat életévében szerzett benyomásoknak. Éppen ezért nagy jelentőségű a kiseded napközi otthon. A főváros feismerte ennek fontosságát és a kiseded napközi otthonokban lévő gondozónőket gondos átképzésben és továbbképzésben részesíti.

A szociális egészségügyi és erkölcsi ártalmak megszüntetése és az ilyen irányú prevenció szolgálatában két gyermekvédelmi intézmény áll: a *napközi otthon és a gyermekotthon*. Ezek az intézmények hivatottak pótolni az elvesztett családot, vagy tehermentesíteni a gyermek nevelésére és gondozására bármily okból nem alkalmas családi környezetet. A hosszabb ideig intézetekben nevelkedő gyermekeknek nemcsak ellátás

szükséges, hanem a főváros az intézeteiben gondozott kétezer gyermeknek igyekszik az elhagyatottság, vagy erkölcsi kisiklás folytán megzavart lelkiegyensúlyát visszaállítani és megőrizni. Egészséges közösségi szellem és világnézet kialakítására törekszünk, a felelősségérzet kifejlesztését pedig az ifjúsági önkormányzatokon keresztül igyekszünk előmozdítani. A főváros lelki egészségügyi tevékenységében nagyjelentőségű szerepe van a Gyermek- és Ifjúságvédelmi Központban szervezett nevelési tanácsadónak, ahol pedagógusok és szülők egyaránt kapnak útmutatást nevelési kérdésekben.

A lelki egészségvédelmi munka a gyermekvédelemben nélkülözhetetlen és kívánatos volna, ha a most meginduló folyóirat népszerűsíteni tudná ezt a fontos munkaterületet. A magam részéről tudatában vagyok ennek a munkának nagy jelentőségével; szívből köszöntöm az új folyóiratot és gazdag eredményt kívánok munkájának.

A jövő embere személyiség szerkezetének néhány kérdéséről

Írta: Horányi Béla dr.

egyetemi ny. r. tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem
elme- és idegklinikájának igazgatója

A Magyar Lelki Egészségvédelmi (mentálhigiéniai) mozgalom célja minél több lelkileg egészséges ember. Lelkileg egészségesnek tekinthető az az ember, aki az élet különböző viszonyai közepette (extrém helyzetektől eltekintve) megtalálja a pszichés harmóniáját és aktív módon számára kedvező irányban befolyásolni tudja a társadalom vele kapcsolatos részleteit. A jövő emberének kimunkálása a mentálhigiéniai törekvéseink végső célja, aki lelki szerkezeténél, műveltségénél, érzelmi reakciójánál, mély szociális érzésvilágánál fogva tevékenyen és harmonikusan fog dolgozni a jövő életünk kifejlesztésén.

De milyen legyen a jövő embere? Ha nem is tudjuk ma még minden részletében teljes határozottsággal megrajzolni a jövő emberének pszichés szerkezeti képét, néhány alapvető tulajdonságot már feltétlenül szükségesnek lehet ítélnünk. A múlt emberéhez képest a jövő emberének személyiség szerkezetében az ösztönök rétegében bizonyos változások volnának kívánatosak. Az elmúlt esztendőik eseményei lerántották a leplet az ember igazi lelki arcáról és mindnyájan megdöbbenve észlelhettük: az ember lelkében riasztó erősségekben ott élnek a dzsungel agresszív ösztönei, a mások elpusztítására irányuló animális jellegű vágytendenciák. Hiába volt az európai művelődés egyik vezető eszménye az elmúlt évszázadokban az emberszeretet, azokban az időkben, amikor a társadalom szerkezete meglazult, amikor egyes népek vezetői saját céljaik megvédésére meghírdették a gyűlölet jogait és ezáltal az ősi ösztönök büntetlenül, sőt bizonyos elismerésben részesülve törhettek elő a psziché mélyebb rétegeiből, kiderült, hogy mi is az ember igazi valóságában, nyilvánvalóvá vált, hogy az agresszív ösztöntendenciák végzetesen nagy szerepet játszanak még a mai ember személyiség szerkezetében is. Nyugodt, egyenletes ütemű társadalmi élet ilyen szerkezetű emberekkel csak nehezen képzelhető el: akikben az agresszív ösztönök hangsúlyozottak, időnként társadalom-

ellenesen kíválnak. Ezért a jövő emberének lelkében az agresszív ősi ösztönöket, a dzsungel archaikus hangjait céltudatosan el kell nyomni. Új emberideál meghirdetésével, a modern lélektan eredményeit felhasználó pedagógiai módszerek kidolgozásával, a gondolatközlés minden eszközének felhasználásával törekednünk kell arra, hogy az emberi pszichében az agresszív ösztöntendenciák csökkenjenek intenzitásukban, illetőleg helyes irányban transformálódjanak. Az agresszív ösztönök egy részére ugyanis minden emberi társadalomnak szüksége van, miután a transformált agresszív ösztön az emberi pszichés élet egyik dinamikai faktorát alkotja. A minden agressziótól mentes ember teljesen passzív volna és legfeljebb a szerzetesházak csupán lelki élményeket jelentő csendjében találna megfelelő miliőt. Az egyed élete is, a társadalmak élete is — legalább a napjainkig tett tapasztalatok szerint — küzdelmet, harcot jelent; vitális feszültséget, dinamikus hatások nélkül fejlődés nem képzelhető el. A jövő emberében tehát az agresszív ösztönöket általában csökkenteni, a visszamaradó részeket pedig szociálisan helyesen felhasznált lelki energiává, erőforrásokká kell transzformálnunk. Ma talán utópiának tűnik fel ilyen cél hirdetése, a ma embere túlzott mértékben őrzi lelkében az embertársak részéről tapasztalt agressziókat ahhoz, hogy ilyen csökkent agressziójú embertípusban hinni tudjon. De a tapasztalatok mást is mutatnak. Ha egy egész társadalom beáll egy meghatározott embertípus kialakítására, ha egy emberközösség vezetői céltudatosan és fáradhatatlanul hirdetik az emberideált, ha elérhető az, hogy az illető emberközösség élete sehol nem mutat fel olyan jelenségeket, amelyek a meghirdetett emberideállal durva ellentétben vannak, akkor az utópiának tűnő eszme megvalósulhat. Az ember veleszületett idegrendszeré és vele a személyiség stuktúrája talán nem változtatható meg, de céltudatos, a társadalom minden funkcióját átható munkával legalább is haladhatunk az új embertípus felé.

Az agresszív ösztön mellett az emberi személyiség egyik alappillére — paradox módon — a nyáj- vagy közösségi ösztön. Amíg az agresszió minden más elpusztítására törekszik, a nyájösztön arra képesíti az élőlények tekintélyes részét és így az embert is, hogy csoportokba verődve keresse életfenmaradásának biztosítását. Nemcsak a ráció, az ésszerű helyzetfelismerés és a gazdasági szükségszerűség viszi az embereket közösségi életformák felé, hanem a biológiailag adott nyájösztön is. Az agresszív ösztön és a nyájösztön ellentétes hatásúak. Az emberi psziché szerkezetének egyik alapvető ténye a paradox ellentétpárokból való felépítettség. Az ellentétpárokból adódó — gyakran tragikus — feszültségek az emberi élet fontos erőtenyezőit jelentik. — A jövő emberében tudatosan fejleszteni kell ezt a biológiailag adott ösztöntendenciát, hiszen a nyájösztönnek magasabb, differenciáltabb megjelenési formája alkotja részben a szociális érzést, ami az új emberi társadalom egyik lélektani alapja. A jövő embere ösztönszerkezetének egyéb kérdéseivel ez alkalommal nem foglalkozunk.

Nagyjelentőségű volna határozott vonalakkal megrajzolni a jövő emberének érzelmi világát. Úgy véljük, hogy a huszadik század európai embere sok egyéb ok mellett azért csúszott le az elmúlt években az ember rangjáról a dzsungel-ember nivótlanására, mert az európai nevelési módszerek csaknem teljes egészükben a szellemi funkciók aktiválására, fokozására, elmélyülésére szorítottak és az emberi személyiség cselekvéseit, magatartását, emberközi reakcióit meghatározó érzelmi-indulati funkciók helyes irányú és mértékű fejlesztésben legfeljebb általánosságban mozgó szavakkal

próbálkoztak. (A valláserkölcsei nevelési irányokat ez alkalommal vizsgálódási körünkbe nem vontuk be.) A huszadik század európai embere szellemileg sok esetben és sok helyen, — de korántsem mindenütt és minden esetben — tiszteletreméltó fokra hágott, ugyanakkor azonban érzelmi kultúrája meglepően primitív maradt. A technikai műveltség („gépszellem”) és az európai erkölcs napjainkban sokat vitatott krízise is lényegében véve az érzelmi világnak problematikájába torkollik be. Gazdag és elmélyült érzelmi életre, visszahatásmódokra képes embertípust kell nekünk teoretikusan megrajzolni és gyakorlati lélektani, valamint pedagógiai módszerekkel megközelíteni megpróbálnunk: olyan ember típusát, aki megbízható, vihartálló érzelmi kapcsolatokban áll a lét számos tényével: embertársakkal, a környező világ szépségeivel, a művészetek teremtette harmóniáival, a munka értékeivel, az egyedi és társadalmi élet fejlődésére irányuló célrendszerekkel stb. Olyan embertípust kell törekednünk megvalósítani, aki a maga mély érzelmi világával szinte beleolvad a vele kapcsolatos társadalom életébe, aki ily módon felismerni és érzelmeiben megélni képes az emberi létezés szépségeit, aki sokirányú érzelmi kapcsolatainál fogva az élet elkerülhetetlen nehézségeivel, csapásaival szemben az érző ember halk derűjével tud védekezni. A múlt nevelői rendszer egyoldalú intellektualizmusával szemben — természetesen annak fenntartásával, sőt növelésével — hirdetnünk kell a magasrendű emberi érzelmek fontosságát, ha nem is előbbreválóságát. Az izolált intellektualizmus nem védi meg az embert a lélek ményvizeiből feltörő ősi agresszív ösztönök romboló-pusztító hatásaival szemben; ezt a tételt mi mai emberek a múlt esztendők tapasztalatai árán mélységesen megtanulhattuk. Láthattuk, hogy nem egyszer magas intellektusú emberek hideg kegyetlenséggel tudták embertársaik ezrét a halálba küldeni és minden emberi érzelmi megrendülés nélkül tudták ezrek-tízezrek halálát elrendelni. Az az ember, aki ezernyi érzelmi szállal kötve van az élet és a kultúra szépségeihez, akinek személyiségében az emberszeretet nem üres szólam többé, hanem működő életforma, hatékony lelki munkamód, az védekezni fog tudni a lélek mocsaraiból felhangzó animális ösztönvágyak ellen.

Az elmondottakból következik, hogy a szellemi funkciók minél intenzívebb kimunkálása mellett elsősorban a jövő emberének ösztön- és érzelmi rétegét, tehát az úgynevezett endothym alapot (Lersch) kell megkísérelnünk befolyásolni.

Ez a célkitűzés természetesen elsősorban a ma gyermekeinek lelki védelemben való részesítésével kezdődhet. A mentálhigiénia legalapvetőbb problémája a gyermek preventív lelki védelme, hogy ne váljék — Madách szerint — „később a szokott pimasszá”. De természetesen nem szabad szem elől tévesztenünk azt a döntő tény, hogy az ember egész későbbi életreakcióit, a személyiség végső gyökereit jelentő tulajdonságok összességét, az úgynevezett veleszületett konstitúciót örökletes tényezők szabják meg. Ebből az következik, hogy a metálhigiénianak tulajdonképpen nem a gyermekkorban, hanem már a nemzés előtt kell megkezdődnie. Meg kellene kérésrelni olyan egyedek nemzésének megakadályozását, akik mai tudásunk szerint személyiség szerkezetükkel képtelenek harmonikusan beleilleszkedni a társadalmi létezési formába és akik ezért vagy passzív tehertételként, vagy aktív ellenségként károsan hatnak az emberi közösségi életre. Nem időszerű felvetnünk az úgynevezett cselekvő eugenika kérdéseit, egyebek között azért nem, mert nem ismerjük kellő mértékben népünk idegenszeri öröklésbiológiai szerkezetét. A magyar mentálhigiéniai mozgalom teoretikus előmunkálatainak feladatai közé tartozik népünk öröklésbiológiai

szerkezetének kikutatása. Továbbá nagyon gondosan volnának tanulmányozandók és eredményeikben megfigyelendők az olyan kevésbé aktív preventív intézkedéseknek hatékonysága, mint pl. a házasság előtti idegorvosi kötelező tanácsadás. A világ minden olyan államából be kellene szerezni az e téren eddig tett tapasztaltokat. Sajnos, a tapasztalás azt mutatja, hogy a nem kötelező erővel bíró preventív intézkedések csak kevés eredménnyel járnak; a házasság létrejöttét szorgalmazó érzelmek rendszerint könnyen legyőzik az értelem által sugalmazott tiltakozást. E téren fontos feladat volna a széles körökben végzendő felvilágosító propaganda.

A vázolt néhány töredékgondolból is nyilvánvaló, milyen szövevényes és súlyos kérdésekkel kell megbirkóznia a mentálhigiénének. De a problémák nehéz volta csak növeli azt az örömet, amelyet érezni fogunk, ha akárcsak lépésről-lépésre előbbre jutunk.

Az üzemi napközi otthonok szerepe a lelki egészségvédelemben

Írta: Hermann Alice dr.

Az első évek fontossága a későbbi élet lelki egészségének szempontjából már jó néhány évtizede ismeretes a lélektan tudományában: az életre indítás módja az egész életfolyásra döntővé válik. Ha már most különböző társadalmi osztályok gyermekeit az életre indítás szempontjából hasolítjuk össze, el kell ismernünk, hogy a városi munkásság van a legrosszabb helyzetben. Az ok nyilvánvaló, a városi munkásgyerek végtelen magárahagyottsága.

E magárahagyottság kétfélet jelent. Egyrészt valóságos, fizikai elhagyottságot, másrészt kirekesztettséget a szülők hivatásbeli életéből. Míg a falusi gyerek születésének pillanatától kezdve együtt él a felnőttel — pólyáskorában kiviszik a mezőre, totyogás korában elcipelik a lakodalomba, a temetésre —, addig a városi munkásgyerek egyedül vagy szoszédokra bízva kallódik a kihült lakásban. József Attila néhány verse hátborzongatóan idézi fel azt a sivár és szomorú gyerekeletet, ami a város peremén folyik. Emellett a gyárimunkás gyereke falusi társától még abban is különbözik, hogy míg amaz kezdetől fogva belenevelődik abba a munka- és hagyománykörbe, amelyben élni fog és válik fymódon a falusi élet minden részletmunkájához értő paraszttá, addig az ő számára apja-anyja munkája távoli, sokszor érthetetlen, sokszor gyűlöletes.

Hogy ennek a helyzetnek lelki következményeit felmérhessük, a következőket kell meggondolnunk. Az ember-gyerek élettanilag önállóan lény, csak anyjával együtt alkot élettani egységet. Ennek megfelelően igen erős ösztönvágy hajtja anyja felé, „sírva és toporzékolva” követeli anyja jelenlétét: „bízva a dagadt ruhát másra, engem vigyen fel a padlásra”. Ha a gyereknek anyjába kapaszkodási vágya tartósan kielégületlen marad, akkor gyakran az ellenkezőjébe csap át: erőszakkal leszakítja magát szüleiről, „elvadul”, elcsavarog. Nagy magányosságában ellenségének érzi az egész felnőtt világot: rendelkezéseit kijátsza, törvényeit nem fogadja el. Sokszor társaival bandába verődve tudatosan is

hadat üzen a felnőtt-társadalomnak, nemcsak csavargóvá, hanem bűnözővé válik. Érthető, hogy ellenséges viszonyba kerül a munkával is, ami elrabolta tőle szüleit és aminek értelmét és örömét senki sem világosítja meg számára. A későbbi életút: lassú beletörés vagy munkakarulás és menekülés a pálinkába.

Mit tett a régi rendszer e veszélyek elkerülésére? Jóformán semmit. Elfogadta azt a tényt, hogy a gyári munka szétzüllesztí a családot és belenyugodott a gyári munkásság gyerekeinek elvadulásába. Voltak javítóintézetek, volt gyerekbíróságok — ezzel megvédte a társadalmat a részükről fenyegető veszélytől. A többi nem érdekelt. Talán még egyebet is mondhatunk ennél: többet nem is tartott kívánatosnak. Öntudatos, bátor, érdeklődő munkásifjúság felnevelése nagyobb veszélyt jelentett volna számára, mint az örömtelen munkába beletört, belebutult proletár-fiatalság, amelynek végleg lejtőre jutott tagjait módjában állott ártalmatlanná tenni.

A helyzet a felszabadulás óta megváltozott. A demokrácia ráeszmélt a munkásgyerek problémájára és jóformán az első naptól kezdve hozzálatott elhagyatottsága megszüntetéséhez. Nagy-Budapesten a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége és a Gyermekbarátok már 1945 áprilisában hozzáfogtak az üzemi napközi otthonok megszervezéséhez. (Ezt a munkát később a Szakszervezeti Tanács vette át.) A végtelen nehézségek ellenére sikerült 1945 őszéig tizenöt üzemi napközit felállítani, 1946 tavaszán huszonöt működött és 1946 augusztusában már a századik üzemi otthon felállítását ünnepelték. Jelenleg Nagy-Budapesten 113 otthon áll összesen 5786 gyerek számára (kor szerinti megoszlásuk: 0–3 évig 1037, 3–5 évig 2798, 6–14 évig 1951). Sok napközi megszervezése folyamatban van és úgyszólván nincs Magyarországon jelentékenyebb üzem, amelyik 3 éves tervébe ne vette volna fel a napközi otthon felállítását.

Mi az üzemi otthonok célkitűzése a lelki egészségvédelem terén? A felelet kézenfekvőnek látszik: pótolni a családi nevelést, helyettesíteni a családi tűzhely melegét. A helyzet nem ilyen egyszerű, a megállapítás többirányú kiegészítésre szorul.

Mindenek előtt külön kell választanunk a bölcsődéket a csecsemőorból kinőtt, sőt a típegőkorban is túljutott gyerekek napközi otthonától. Az emberi csecsemő sajátos jellegéből, viszonylagos fejletlenségéből, erős megkapaszkodási ösztönéből adódik, hogy — amint már mondtuk — élettanilag voltaképpen elszakíthatatlan anyjától, az anyai gondoskodás hiányát feltétlenül megsínyli. Az anyai emlőről való táplálkozásra nemcsak testi fejlődés szempontjából van szüksége, hanem lelki életkezdésének, első ösztönkielégülésének és ez az egyedül kielégítő módja. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az ösztönös kapcsolat, anya és gyerek közt, kétoldalú és így nemcsak az anyamellről leszakított csecsemő nem kapja meg a maga jussát, hanem az anya sem élheti át valódi anyaságát. Az ősi kapcsolat kettejük között meglazul, kérdés, meg tud-e erősödni valaha.

Az üzemi bölcsőde kétségkívül sokat javít a helyzeten. Míg azelőtt a gyári munka még az anyatejet is elvonta a csecsemőtől, akit anyja legfeljebb akkor szoptathatott meg, ha egy könyörületes szomszédasszony a gyár kapujába hozta; most az üzemben dolgozó anyák a bölcsőde szoptatószobájában kényelmesen megszoptathatják kicsinyeiket. Kielégítőnek azonban ez a megoldás sem mondható. Hogy ez mennyire így van, azt igen szemléltetően mutatja be egy összehasonlító vizsgálat, amelyet az Egyesült Államok két azonos higiéniai felszerelésű csecsemőotthonában végeztek. Az elsőben egy kanyarójárvány mortalitása 26% volt (ugyanakkor az intézeten kívül 0,5% volt a járvány mortalitása

hasonló korú gyerekeknél), a másodikban a megfigyelési idő alatt nem történt haláleset; az elsőben a két és fél éves korig ott tartott gyerekek között mindössze 3 volt, aki már járnai tudott, ugyanezek néhány szót beszéltek is, a második otthonban, ahol csak egy éves korukig tartózkodtak a gyerekek, már igen sok mászkált, mégpedig olyan virgoncsággal, mint „a Délszigetek pálmára kúszó lakói”, egyesek jártak, jónéhány közülük már egy-két szót is beszélt; az első otthonban az értelmiségi fokot kifejező intelligencia-hányados az első év első harmadának 133-as átlagáról az év utolsó harmadában 72-es átlagra süllyedt, a másodikban a kezdeti 101,8-ról 105-re emelkedett. A két otthon között csupán *egy* lényeges különbség volt: az elsőben a gyerekek anyjuk nélkül tartózkodtak, nyolcával egy jól képzett, jóindulatú gondozónő keze alatt, a másodikban a csecsemők együtt éltek anyjukkal. E mellé az összehasonlítás mellé még egyéb bizonyítható anyag is felhozható, az alapján rejlő tény a Szovjetunióban annyira felismerték, hogy ha egy kisgyerek súlyosan megbetegszik, az anya is fizetéses szabadságot kap és követheti a gyermeket a kórházba, ahol külön osztályt rendeztek be a gyereküket kísérő anyák számára. A vázolt helyzet elég egyértelműen szabja meg a távolabbi jövő programját. Ez korántsem lehet a bölcsőde-rendszer állandósítása, hanem egy olyan gazdasági színvonal elérése, amely mellett az anya gyerekének csecsemőkorában nem kényszerül munkára. Amíg ez a helyzet beáll, a bölcsődéknek arra kell törekedniük, hogy az ideális anyai gondoskodást a lehető legjobban megközelítsék. Ennek első feltétele a minél nagyobb számú és minél gondosabban képzett ápoló személyzet.

Ami a csecsemőkorra feltétlenül érvényes, az a három-, három és fél éves gyerekre már nem áll. Ennél a napközi által nyújtott nevelés nem kényszermegoldás, hanem lelki fejlődésének szüségyszerű tartozéka. Nagyjából három okból: Először, mert a mai családi nevelés általában nem megfelelő, másodsor, mert a gyerekek még jó családi nevelés mellett is szüksége van arra az „intézményszerűsége”, amit az óvodai élet képvisel és harmadszor, mert ha a napközi viszi bele a gyermeket az első közösségbe, akkor meg lehet rá a reményünk, hogy szociális érzésének, kollektív öntudatának kifejlődését is irányítani tudja. Néhány szót e körülmények mindegyikéről kell mondanunk.

A hagyományos nevelés hibáira az utolsó évtizedek eseményei mindennél meggyőzőbben mutattak. A kapitalista társadalom nevelése nemcsak ideológiailag túlhaladott embereket termelt ki (ez magában még nem szólna a pedagógiai *módszer* ellen), hanem olyan tompa, gyáva képmutató és aszociális emberfajtát, aminőt semminő társadalmi célkitűzés nem tarthat kívánatosnak. A nevelés hibái részben a szülők általános beállítódásából, részben a társadalom célkitűzéseiből folytak. A szülő-hibát egy szóval úgy jellemezhetnők, hogy a legtöbb szülő nem embert, hanem gyermeket nevel. Nevelésének döntő szempontja pillanatnyi öröme és kényelme: a gyerek ne okozzon sok galibát, könnyen kezelhető legyen, jó tulajdonságaival ríjjon ki a többi gyerek közül. Ezt a célt hatalmi eszközökkel igyekszik elérni: veréssel és a gyerek megfélemlítésével. A hatalmi beállítódást a múltban a kizsákmányolt osztályoknál még a szülők saját lelki megnyomorítottsága is fokozta: érthető, ha a megkínzott, emberi méltóságában megalázott apa haragját otthonában adta ki és úr akart lenni afelett, akit korlátlan tulajdonának, — talán egyetlen korlátlan tulajdonának — tekintett. De hatalmaskodása nagyjából a társadalom jóváhagyásával is találkozott: az idomítás, az engedelmességre, meghunyászkodásra való nevelés nagyon is megfelelt a fasiszta-kapitalista társadalmi

rendnek. Ma mást akarunk, és ezért a másért annál erőteljesebben kell harcolnunk, mert a konzervativizmus talán sehol sem oly erős, mint a nevelésben, főleg a kisgyerek nevelésében. A napközik feladata nemcsak az, hogy a rájuk bízott gyerekeket szabad, bátor, nyílteszű emberekké neveljék, hanem hogy mintaképeivé váljanak a nevelésnek a szülők felé is. Az üzemi napközi, amely a szülővel sokkal közelebbi kapcsolatot tarthat, mint a városi vagy állami intézmények, etekintetben különösen kedvező helyzetben van. Természetesen még magának is ki kell alakítania a módszereit, amelyek a drill helyébe az emberi belátást, a hatalmaskodás helyébe a gyerek megértéséből folyó viselkedést és az „engedelmesség!” cél helyébe alkalmazkodni tudó, egyéni felelősséget vállaló emberek nevelését helyezik. Ezenfelül pedig olyan nevelői kart kell formálnia, amely szakítani tud a hagyományokkal és át tud állítani az új nevelési módszerekre.

Az átállítódásban a legnehezebb annak a kivédése, hogy a szabadság helyébe szabadosság lépjen és a katonás fegyelem feladását szétzüllesztő fegyelmezetlenség kövesse. A gyereknek a napköziben nemcsak az egyéni szabadság örömeibe kell belekóstolnia, hanem fel kell ismernie azokat a kereteket is, amelyeket a napközi mint intézmény elébe szab (rendrakás, bizonyos bútorok kímélése, bizonyos szabályok pontos betartása stb.). Ami e felismerésnél lényeges, az az, hogy a gyerek átérezze, hogy nem önkényes parancsokat kell követnie, hanem a helyzet által megkövetelt rendszabályokat, a társadalmi törvényeknek mintegy előfokait. A lelki védelmet a züllés ellen ez a kiskorban elsajátított intézmény-tisztelet nagyon alátámaszthatja.

Harmadik célnak a közösségi nevelésirányítását mondtuk. Ennek az irányításnak többnek kell lenni a csoportos együtt-tartózkodásból következő alkalmazkodásnál, sőt többnek lemondásnál és engedékenységnél a másik lemondása és engedékenysége fejében. A valódi cél az egyén átvezetése abba a gazdagabb, tágultabb életérzésbe, amit a közös munka, a közösen kivívott siker, a „mi”-érzés varázsa nyújt. Az üzemi napközik e tekintetben egy eddig ki nem aknázott előnyhelyzetben is vannak: ott élnek a valódi konstruktív munka, a nagyszabású kooperáció közvetlen közelében, módjukban van a nagy kollektivitás szellemét a kicsire is átárasztani. Ezzel egyre közelebb kerülnek a természetes életformák ideálhelyzetéhez is: a gyerek belevonásához a felnőttek hivatásvilágába.

Könyvismertetés

I. Sz. Makarenko: Az új ember kovácsa

Maxim Gorkij Hőskölteménynek nevezi Makarenko munkáját. Valóban, cselekvésre és utánzásra lelkesítő Hősköltemény a Gorkijról elnevezett gyermekmunkatelep kifejlődésének leírása. Különösen érdekes ez a könyv minden nevelő és szociológus számára ma itt Magyarországon, hiszen a gyermeknevelés terén mi is azzal a problémával küszködünk, amely a huszas években a Szovjetunió számára jelentett komoly gondot. Hogyan lehet a háború és polgárháború következtében magukra

maradt, csavargó, züllésnek indult gyermekekből egészséges, hasznos, közösségi embereket nevelni? A gorkiji gyermekelepre kizárólag bűnöző gyermekeket utaltak be a hatóságok, olyanokat, akik már gyermekbíróság előtt állottak, akik magukra hagyatva a társadalomellenes bűnözők számát szaporították volna.

A telep, ahol Makarenko megkezdi működését, elhanyagolt, kifosztott, mocskos. Anyagi eszközök alig állnak rendelkezésére. A tanítványok, egypár leírhatatlanul rongyos, piszkos tizenégy, tizenhét év közötti gyerekek, gúnyos vállvonogatással térnek napirendre minden jószándékú kezdeményezése felett, míg végül elkeseredésében, minden pedagógiai elv ellenére, egyiket pofonvágja. Ennek a kisiklásnak meglepően jó hatása van, most már tisztelettel néznek rá és megindulhat a tisztogató, nevelő, építő munka, most már pofonok nélkül. Néhány nevelő és a gyerekek segítségével rendbehozzák a telepet, megművelik a hozzátartozó földeket, virágzó gazdaságot fejlesztenek ki. A gyerekek kedvet kapnak a rendszeres munkához, tanuláshoz. Lassan, lassan a tolvajlások is megszűnnek. Eleinte még csak azt látják be, hogy a telepen nem szabad lopni, mert hiszen az mindnyájuk tulajdona, saját maguknak okoznak kárt. A környékbeli parasztek pincéi, kamrái még nincsenek biztonságban tőlük. Később már ők maguk azok, akik idegen, kóbórló banádák ellen megvédik a parasztek tulajdonát, mert már kifejlődött emberi ösztönük nem tűrheti, hogy az útonállásokat, lopásokat a parasztek az ő számlájukra írják. A telep létszáma egyre szaporodik, de most már könnyebb az új tanítványok beilleszkedése a közösségbe, mert a régiek maguk vigyáznak a kialakult rendre. Szinte inkább a tanulók kezdeményezésére munkaosztatok alakulnak bizonyos munkák elvégzésére. Megalakítják a parancsnokok tanácsát, úgy, hogy a telepnek már majdnem önkormányzata van. A parancsnokok nem állandóak, nehogy kialakuljon egy réteg, amely elnyomhatja a többieket. Új, nagyobb telepre költöznek, műhelyeket építenek és rendeznek be, állatokat is tenyésztnek. Virágzó mezőgazdaságukat a parasztek már mintának tekintik, kovács- és kocsiműhelyük a környékbeliek számára is dolgozik. Már nem elhanyagolt, piszkos csavargók, hanem önértetes, öntudatos, tanulni és dolgozni vágyó emberek. Színjátzó csoportot is alakítanak, megkapják az engedélyt, hogy az arra érdemesek az ifjúmunkás szervezetekbe léphessenek, úgyhogy a környezet hangulata is megváltozik és a telep valósággal kulturális vezetője lesz a szomszédos falvaknak. Leányok is vannak a telepen. A kapcsolat fiúk és leányok között jóbaráti.

Ekkor vállalja el Makarenko, sok habozás és nagy aggodások közepette a legnagyobb feladatot. Átköltözik a saját száznyolcvan növendékével egy nagyobb, de teljesen elhanyagolt telepre, ahol négyszáz teljesen apátikus, lezúllott gyermeket kell átvennie. Fél attól, hogy ez meghaladja gyermekei teherbíróképességét, hogy nem lesz erejük ellenállni a bomlasztó hatásnak, hogy a már elért eredmények is veszendőbe mennek. De a régiek közösségi szelleme, fegyelmezettsége és nem utolsó sorban díszes felvonulása és jó ruhája szinte egy csapásra meghódítja a négyszáz újat. Ezzel a feladattal is megbirkóznak. A tehetségesebb növendékek elkerülnek a telepről, üzemi iskolába, majd főiskolára kerülnek. Végül Makarenko még egy, a cseka által felállított gyermekelepel vezetését is elvállalja. A telepesek életének fénypontja, hogy Maxim Gorkij, mindnyájuk példaképe, akivel már előbb is levelezésben állottak, meglátogatja a telepet. A felsőbb tanügyi hatóságok azonban a gyönyörű eredmények dacára sem helyeslik Makarenko módszereit

és felmentik állásától. Makarneko inkább csak az események sorrendjét meséli el, — amint maga írja — félretett minden pedagógiai teóriát mint hasznavehetetlent és mindig az adott, reális helyzetnek megfelelően cselekedett. Talán éppen ez a minden előzetes princípiumtól mentes munkamódszer és az írásában is megmutatkozó humorérzék, a mély emberismeret, — amely remek jellembrázolásából is kitűnik — és a gyerekek iránti meleg, de érzélgősség nélküli szeretet az, amely úgy nevelési munkáját, mint az erről szóló könyvet oly sikeressé teszi. Az öreg gazdasági vezető, Ivan Kalinovics, mintha a legjobb orosz regényirodalomból, vagy magából a vidéki orosz életből kerülne egyenesen a szemünk elé. Makarenko, mint a legtöbb önálló gondolkodású ember és kezdeményező újszólván állandó harcban áll a „szent pedagógiai elveket” képviselő felsőbb tanügyi hatóságokkal, de humora még harc közben sem hagyja cserben.

A könyv szelíd fricska a „konzekvens” nevelés hívei felé. Makarenko bizony nem konzekvens. És mikor mégis levon valami elméleti következtetést hosszú évekre terjedő tapasztalataiból, az éppen annak leszögezése, hogy a bűnöző, csavargó gyermekek neveléséhez — úgy látszik — erősebb emocionális behatások kellenek, mint a normális gyermekek neveléséhez, éppen, mert ezek már olyan sok mindenben mentek keresztül. Makarenko szinte állandóan meglepő dolgokat cselekszik. Saját maga számára is sokszor meglepetés, az olvasó számára is és biztosan a gyermekek számára is az volt, mikor egyik, vagy másik irányba elragadta temperamentuma. De úgy látszik éppen ezzel tudott hatni a gyerekekre. Érezhették, hogy saját magát adja és nem egy előre megkonstruált nevelői maszket. Jól felismeri, hogy a csavargó gyermekben talán még nagyobb fokban meglévő iniciatívát és cselekvési, alkotási vágyat helyes irányba lehet terelni és ezzel éppen az értékes, akarat erős, aktív gyermekeket mentjük meg a társadalom és önmaguk számára.

Végül hadd vonjuk le Makarenko könyvéből azt a már többször felfedezett de mindig újra elfelejtett tanulságot, hogy tanítani ugyan lehet könyvekből is, előadásokkal is, de nevelni csak példaadással és élményekkel.

Iványi Borbála dr.

Beszámoló a Lelkiegészségvédelmi Szövetség kutató szakosztályának alakuló üléséről

Dr. Horányi professzor, a szövetség és a kutató szakosztály elnöke megnyitja az ülést és felkéri dr. Hermann m. tanárt, a szakosztály tükárát, hogy vázolja a szakosztály munkatervét.

Hermann dr. bevezetőben elmondja, hogy 1.) a mentálhigiénia területe igen nagy és még tágítható feladatkört foglal magában. Példaképpen felemlíti egy amerikai mentálhigiénés kongresszus sokoldalú anyagát és egy svájci könyvet, amely tizennégy szerző együttes munkája. 2.) A LESZ társadalmi egyesülés. Tehát szükséges, hogy a szakosztály célul tűzze ki, a kutató munka támogatását, egyes területeken a kutatás

megindítását. 3.) Igyekezni kell, hogy némileg egységes terv bontakozzon ki, hogy az egyes munkák nem aprózódjanak el. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy bárkinek a szabad kutatása elé gátat állítanánk, hanem igyekezni fogunk a különböző részletterületeken végzett munkákat egységbe foglalni. 4.) Nem szabad elfelejteni, hogy szerény kezdetről van szó, túl sokat nem tűzhetünk magunk elé.

Ennek a négy pontnak a figyelembevételével két részre osztja javaslatát;
I. Szervezési kérdések:

1.) Felvenni a kapcsolatot a LESZ többi szakosztályaival és intézményeivel, részben azért, hogy szükség esetén igénybevehessék a tudományos szakosztály adatait, tanácsait, részben, hogy anyagot szolgáltatassanak a tudományos munka számára.

2.) A már tudományos munkát végző, vagy ehhez kedvet érző munkatársak regisztrálása.

3.) Megbeszélő órák rendszeresítése.

4.) Kapcsolatok felvétele a hasonló munkaterületen dolgozó intézményekkel. (Elme- és ideg-klinikák, lélektani intézetek, ideg- és elmegondozók, üzemorvosok, falujáró orvosok, népi kollégiumok stb.)

5.) Felvenni a kapcsolatot az illetékes minisztériumokkal. (Népiéleti-, Köznevelési- és Kulturálisügyi Minisztérium.)

6.) Az egyes intézmények felé be kell állítani összekötőket.

7.) A lehetőségek szerint minél előbb ki kell építeni az összeköttetést a külföldi hasonló célkitűzésű egyesületekkel.

8.) Könyvtár felállítása, könyvek és folyóiratok beszerzése.

9.) Felkérni az egyetemeket és hatóságokat, hogy létesítsenek pályázatokat mentálhigiénés pályamunkákra.

10.) tudományos feladatok és témák körvonalazása.

Ezzel el is érkeztünk a II. részhez, a tudományos munkaterv megvitatásához.

Ezzel kapcsolatban ajánlja:

Kazuisztika leírását és összegyűjtését, a külföldi irodalom és intézmények tanulmányozását (erre a célra igyekeznünk kell ösztöndíjakat szereznünk); a káros könyvek és filmek tanulmányozását; a tehetségekről; gondoskodás módjainak meghatározását; a pszichopáták viselkedésének a tanulmányozását gazdasági válságok idején; neurózisok elterjedtségének felvételezése a lakosság széles rétegeiben, úgy felnőttek, mint gyermekek között. A mai idők lelki konfliktusainak sajátosságai és lefolyása; agressziók fokai és mai elterjedtsége; a fiatalok nemi élete; az alkoholizmus elterjedésének okai, ezzel kapcsolatban a narkotikumok használatának elharapódzása; örökéleti kutatások, amennyiben a mentálhigiénével kapcsolatban állanak. Az éhezés, hidegártalom és lakásártalom lelki kihatásai; a szülők nélküli gyermekek lelki fejlődése intézetben és itnéteten kívül; bánásmódok és nevelési módok gyűjtése családban, iskolákban és otthonokban.

Ezeket a problémákat ajánlja mint tudományos munkatervet. Horányi prof. hozzászólásában ajánlja, hogy a LESZ lapjában intézzünk felszólítást az érdeklődő szakemberekhez, hogy jelentkezzenek tudományos munkára, a választott munkaterület megjelölésével. A felállítandó könyvtár Zoltán u. 12. alatt legyen, ugyanott minden hónap első keddjén (ezúttal febr. 3. este 7-kor) szeminárium jellegű megbeszélés, minden hónap harmadik keddjén (febr. 17.) este 7-kor plenáris ülést tartunk.

A LESZ lapjában állandóan közöljük kazuisztikát. Ugyanott bel- és külföldi könyv és cikkreferátumok jelenjenek meg.

Schnell m. tanár vállalja az állami gyermek lélektani intézeten belül munkatársaival együtt a tehetségondozás módszereinek kidolgozását.

Horányi prof. vállalja a klinikával együtt a „pszichopatak a társadalmi válságokban” témakör kidolgozását.

Hermann m. tanár a fővárosi ideg- és elmegondozó és az üzemorvosok bevonásával vállalja a neurózisok elterjedtségének megállapítását a nép minden rétegében, felnőtteknél és gyermekeknél.

Hajdu dr.-nő a mai idők lelki problémáit.

Az agressziók kérdésével Robozné és Pető dr. kívánnak foglalkozni.

Az alkoholizmus kérdésével Szinetár dr.

Az öröklés mentálhigiénés vonatkozásaival a klinika foglalkozik.

Az éhezés lelki hatásával Hermann dr., Hajdu dr. és Iványi dr.

Hidegártalomra vonatkozólag a klinika próbál adatokat gyűjteni.

Szülők nélküli gyermekek György Júlia dr. és Kulcsár István dr.

Pál dr. az organikus megbetegedésekre ráakadó pszichés tünetekkel, illetve a neurotikusok és pszichopatak organikus megbetegedésekre reagálásával kíván foglalkozni.

Kulcsár dr. a munkafolyamatok hatását a lelki életre kívánja még vizsgálat tárgyává tenni.

György dr.-nő ezzel kapcsolatban a balesetek lelki hátterének a vizsgálatát ajánlja.

Az öngyilkosság kérdését Lehoczky prof. és Andics dr.-nő gyermekkori öngyilkosságok Horányi és Goldberger dr. vállalják.

Az adminisztráció intézésére Hermann titkár mellé munkabizottságot választanak. Tagjai: Hajdu dr.-nő, Kőry dr., Kálmán dr., Schnell m. tanár, Kéri Hedvig Mártonné, Roboz dr.

Beszámoló a Lelkiegészségvédelmi Szövetség általános gyermekvédelmi szakosztályának alakuló üléséről

Az általános gyermekvédelmi szakosztály január 2-án alakuló ülést tartott. Horányi professzor, a Lelki Egészségvédelmi Szövetség elnöke üdvözölte a megjelent orvosokat és pedagógusokat. Stern Szeréna fővárosi tanácsnoknő a szakosztály elnöke, megnyitó-beszédében hangsúlyozta, hogy eredményes munka a gyermekvédelem terén csak az orvos, pedagógus és szociálpolitikus teljes együttműködésével valósítható meg. Legfontosabb feladatunk, hogy a háború legártatlanabb és legtöbbet szenvedett áldozataival, a gyermekekkel foglalkozzunk. Eddig éppen a háborús rombolások miatt elsősorban azzal kellett törődni, hogy az elpusztult intézményeket helyreállítsuk, hogy az elhagyott gyermekek feje fölé fedelet építsünk és kenyeret biztosítsunk számukra. Eddig csak a

gyermek testével értünk rá foglalkozni, de most már eljutottunk oda, hogy a gyermek lelki szükségletei, a háború következtében elszenvedett lelki sérülések felé is figyelő aggodalommal fordulhatunk. Minél jobb pedagógus gárdára, minél több felvilágosító előadásra van szükség.

Dr. Pető Endre főorvos, a szakosztály titkára vázolta ezután a legközelebbi feladatokat. Elsősorban tisztában kell lennünk azzal — mondotta —, hogy mi ellen küzdünk és miért van szükség erre a küzdelemre. Az elmúlt időben az agressiónak, a brutalitásnak olyan széles rétegekre kiterjedő megnyilvánulásaival találkozunk, amely sokunk számára meglepő volt. Meg van győződve róla, hogy ennek előidézésében egyéb okok mellett az előző háború is szerepet játszott. Már a két háború közötti időszakban is foglalkoztak írók, filozófusok ezzel a problémával, a legtöbben politikai állásfoglalásuknak megfelelően értékelve ezeket a jelenségeket. Felemlíti Spenglert, akinek némi szerepe volt a későbbi fasiszta ideológia kialakításában, Ortega Y. Gasset, aki szerint oda nem való elemek kerültek a közélet és politika színpadára. E politikailag elfogult kritikákkal szemben a tudomány tiszta módszereit alkalmazza Freud, „das Unbehagen in der Kultur” című munkájában, hol a kulturális fékekben, a túl erősen kifejelesztett ösztön-gátlásokban látja a neurózisok és általában az emberiség boldogtalanságának okát. Ez a tisztán pszichológiai út nem vezethetett teljes megoldáshoz. Talán legjobban megközelíti a valóságot nem-marxista vonalon Karl Mannheim felfogása, aki szerint a kapitalista rendszer olyan ellentmondásokat hoz létre az egyénben, amelyek az agressziót, a feszültségeket kiváltják. Előadó szerint a kapitalista társadalomban mind nagyobb rétegek kerülnek függő és gazdaságilag bizonytalan helyzetbe. A szociális szorongás döntő szerephez jut. Magyarországon különösen Hermann és Hajdu foglalkoztak a hosszú éhezés személyiség bomlasztó hatásával. Ebből következnek tehát a tennivalók: Küzdelem a jobb gazdasági és szociális helyzetért és erre ráépítve a mentálhigiéne. Három pontban jelöli meg az első tennivalókat.

1.) Mentálhigiénés munkaközösség megteremtése a különböző gyermekvédelmi intézmények között. Ma a népjóléti minisztérium, a főváros, nemzeti segély és más társadalmi egyesületek tartanak fenn bölcsődéket, óvodákat, napközi otthonokat. Mind ezek az intézmények hasznos hivatást töltenek be, de szükségesnek látszik a szorosabb együttműködés, a tapasztalatok kicserélése.

2.) Indítványozza egy gyermekvédelmi ankét összehívását minél előbb, lehetőleg már áprilisban. A két napig tartó ankéton egyik nap a szociális, másik nap a tudományos problémák kerülnének megvitatásra.

3.) Kérdőívek kiosztásával tisztázni a neurózisok és más lelki abnormitások elterjedését, tisztázni, vajon népbetegségnek tekinthető-e a neurózis?

Révész Margit dr. hozzászólásában központ megalkotását sürgeti a munka koordinálására.

Dr. Horányi Béla prof. szerint tisztáznunk kellene, milyen az egészséges személyiség. Valami norma kell, ami törekvéseinkben vezessen.

Dr. Roboz Pál főorvos a kislétszámú osztályokról beszélt. Ide a szellemileg gyenge képességű gyermekek tartoznának, de mivel a kiválogatás nem jó, nem töltik be feladatukat.

Baracs Györgyné a gyakorlati összeműködést, az intézmények közötti gyermekcsere lehetőségessé tételét, az intézmények tanerőinek a más intézmények látogatását hivatalos úton lehetővé tevő intézkedéseket sürget.

Réti I. a kislétszámú osztályok problémájához szól hozzá a szociális gondozónő szempontjából. A kislétszámú osztályokba válogatás nélkül kerülnek be, szellemileg visszamaradt, neurotikus, agresszív és züllött gyermekek. Ezáltal a kislétszámú osztályok létszáma annyira felduzzadt, hogy a komoly munkát veszélyezteti. Lassanként nagylétszámú osztállyá válnak és ez a pedagógus számára ily nehezen nevelhető gyermekek között leküzdhetetlen nehézséget jelent.

Dr. Surányi szerint nem lehet egyedül a nehéz gazdasági és szociális helyzetet felelőssé tenni a bajokért. Svájcban, ahol a gazdasági helyzet meglehetősen jó és háború sem volt, meglepően nagy a neurotikusok és pszichopaták száma. Ne felejtsük ki a tényezők közül a bizonytalanság és a jövőtől való félelem hatását, sőt talán lelkiismereti problémák is szerepet játszanak. Hogyan lehetne felállítani a lelki egészség normáját? Hiszen rengeteg variáns van, különböző egyéniségek, akik egészségesek és társadalmilag hasznosak. Nagy hiba, hogy az európai pedagógiában túlbecsülik az értelmi képességeket.

Dr. Horányi is az érzelmi kutúra fontosságát hangoztatta. A szociális ember érzelemvilága más kell, hogy legyen.

Dr. Rotter zürichi tapasztalatairól beszél. Ott még az iskolaköteles kor előtt próbaosztályokba kerülnek a gyerekek, ahol a megfigyelési idő alatt kiválasztódnak azok, akik emocionálisan vagy szociális okok miatt maradnak el a tanulásban. Ezeknél természetesen más a segítség módja, mint a tényleges demens, vagy imbecillis gyermekeknél. A mélylélektan tulajdonképpen érzelmi átnevelés.

Dr. Focher szerint nem az a baj, hogy túlbecsülték az intellektuális nevelést, hanem inkább az, hogy nem jól csinálták, nem eléggé volt a nevelés tényleg értelemre nevelés.

Hajósné megállapítja, hogy lelki egészségesnek azt az embert tekinthetjük, aki úgy társadalmi, mint érzelmi kapcsolataiban, mint munkaterületén is kielégítően el tud helyezkedni és szubjektíven is jól érzi magát.

Végül egyhangúlag megválasztották a munkaközösség tagjait:

Gerő Vilmosné,

dr. Indig Ilona,

Liebermann Lucy,

dr. Gombosi Györgyné,

dr. Roboz Pál,

dr. Wittmann Istvánné személyében

Szerkesztői üzenetek

A lap Szerkesztősége két kéréssel fordul a lelki egészségvédelem nagy területén dolgozó szakemberekhez, akár az orvosi, pedagógiai vagy szociális munkakörben folyik munkájuk, — támogassák munkánkat cikkekkel referátumokkal és szóljanak hozzá a lapban különféle közlemények során felvetett kérdésekhez. Úgy a pszichológia, mint a

pedagógia állandó fejlődést és változásokat mutató tudományok. A mentálhigiéne kibontakozását és ifúságunk nevelését csak a legkülönbözőbb szempontok és irányok egybevetése, a nézetek tisztázása szolgálhatja. Ennek előfeltétele, hogy a lapban minden hang érvényesülhessen, mely a demokrácia, a haladás szolgálatában törekszik gyógyítani és nevelni.

Hálásak lennénk olvasóinknak, ha véleményük szerint tisztázásra szoruló kérdéseket vetnének fel. A vidéken dolgozó pedagógusok és szociális téren dolgozó szakemberek számára ezen az úton szeretnők pótolni az utánpótlásnak azokat a nehézségeit, melyeket a fővárosban lehetséges személyes érintkezés hiánya okoz.

Külföldi mozgalmak, tapasztalatok ismertetése, könyvkritikák, folyóirat-cikkek referálását hálással fogadjuk, mint fontos segítését a mentálhigiéniés mozgalomnak.

* * *

A szerkesztőség saját és a nyomda munkájának megkönnyítése érdekében azzal a kéréssel fordul a munkatársakhoz, hogy munkáik külső formája a lehetőségig egységes legyen. A cikkek fején a szerző nevét és esetleges állását a lapban használt módon szíveskedjenek kiírni, a papírnak csak egyik oldalára írjanak, három ujjnyi margót hagyjanak a baloldalon. Amennyiben nem ütközik, esetleg vidéken, súlyos akadályba, csak géppel írott cikkeket küldjenek be.

A Lelkiegészségvédelmi Szövetség közgyűlése

A Lelkiegészségvédelmi Szövetség november 6-án tartotta újjáalakuló közgyűlését a Magyar Orvosok Szabad szakszervezete helyiségében. A közgyűlés élénk érdeklődést váltott ki az orvospszichológusok, pedagógusok és gyógypedagógusok körében.

Weil Emil dr., az Orvosokszakszervezet elnöke üdvözölte a megjelenteket és megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy a lelkiegészségvédelemben, mint az orvostudomány más területein az orvosok érdeklődése egyre inkább a betegség-megelőzés feladatai felé irányul. Az elmúlt idők, a fasiszmus talaja különösen alkalmas volt arra, hogy lelki defektusok kifejlődjenek, de *téves volna az a felfogás, hogy a fasiszmus pusztán patológikus egyének cselekedeteinek eredménye volt. A fasiszmus, a tökéletes társadalmi rend hanyatlásának a következménye; a tökéletes hatalom urai ezzel az eszközzel védtek a már védtetlent. A tisztán orvosi működés mellett éppen ezért nem lehet megfélemezni a társadalmi és politikai feladatokról sem, mert csak a magyar demokrácia megerősödése nyújt kellő alapot a szövetség sikeres működéséhez.*

A vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében Lantos dr. osztályfőnök, a népjóléti miniszter nevében Tariska dr. miniszteri tanácsos üdvözölte a közgyűlést.

Horányi professzor, a szövetség elnöke vázolta a szövetség jövő feladatait. Kifejtette, hogy az eredményes működéshez elsősorban szükséges, hogy alaposan megismerjük a magyar nép lelki alkatát. Éppen ezért a szövetségen belül tudományos bizottság alakítását tartja szükségesnek. Hangsúlyozta, hogy *a lelki egészség megőrzésének feltétele, a gazdasági és szociális műveltség javulása.* Adatokkal bizonyította, hogy jó, sőt átlagon felüli

szellemi képességekkel rendelkező gyermekek, ha rossz gazdasági vagy családi körülmények között nőnek fel, lelkileg károsodnak és nem válnak olyan hasznos tagjaivá a társadalomnak, mintha kedvezőbb körülmények között fejlődhetek volna.

György Júlia dr., a szövetség főtitkára is ismertette az eredményeket, amelyeket a szövetség 1936-ban történt megalakulása óta, a súlyos idők és anyagi nehézségek dacára felmutathat. Igen sok esetben a veszélyeztetett gyermekeket ki kell emelni eddigi környezetükből, hogy képzett pszichológusok és pedagógusok vezetése mellett egészséges, hasznos tagjaivá váljanak a társadalomnak. A már működő hét gyermekotthon kevés a segítségre szoruló gyermekek nagy számához viszonyítva. A felmentvény megadása után a közgyűlés megválasztotta az új vezetőiséget.

Fővédnök: Olt Károly

Védnökök: Ortutay Gyula, Rajk László, Ries István, Rusznyák István, Szentgyörgyi Albert, Weil Emil

Elnök: Dr. Horányi Béla

Másodelnök: Dr. Hollós István

Főtitkár: Dr. György Júlia

Titkárok: Dr. Arató Ottó, dr. Kapos Vilmos

Főpénztáros: Dr. Focher László

Főellenőr: Dr. Bálint István, dr. Iványi Borbála

Jegyzők: Gerőné Olt Baba, dr. Gál Ernőné, dr. Fisch Adolf

Ügyészek: Dr. Csató Gyula, dr. Pálfi Miklós

Szakosztályok:

Kutató szakosztály: dr. Horányi Béla, dr. Várkonyi Hildebrand, dr. Hermann Imre, Mérei Ferenc.

Kiképző szakosztály: dr. Pikler Emmy, dr. Hollós István, dr. Rotter Lillian.

Általános gyerm. v.: Stern Szeréna, dr. Kun Miklós, dr. Pető Endre.

Kriminál psz. sz.-o.: dr. Németh Péter, dr. Schaffer István, dr. György Júlia (gy. k. ágazat), dr. Balassa László, dr. Bálint István, dr. G. Pataki Lilly (f. k. ágazat).

Felnőtt k. eg. véd.: dr. Gartner Pál, dr. Stief Sándor, dr. Rajka Tibor.

Bizottságok:

Társadalmi bizottság: dr. Tariska István, dr. Naményi Lajos, dr. Szinétár Ernő.

Propaganda bizottság: dr. Kun Miklós, dr. Amar Renée, dr. Hajnal Richárd.

Gazdasági bizottság: dr. Focher László, dr. Bálint István, Hacsó Erzsébet.

Elnöki tanács:

Dr. Angyal Lajos, dr. Bakács Tibor, dr. Bárczi Gusztáv, dr. Bereczkei Albert, dr. Dobszai László, Geróné Fazekas Erzsébet, dr. Goldberger Márk, dr. Incze Ferenc, dr. Hegyi Sándor, dr. Hilscher prof., dr. Jóboru Magda, dr. Kardos Lajos, dr. Kiss Károly, dr. Gegesi Kiss Pál, dr. Lantos György, dr. Lietzky Andor, dr. Lehoczky Tibor, dr. Mádai István, Nemes Lipót, dr. Nyíró Gyula, Pikler György, dr. Révész Margit, dr. Rostás Oszkár, dr. Sánta Kálmán, dr. Sombor József, dr. Schnell János, Stehlo Gábor, dr. Surányi Gyula, dr. Ujhelyi Szilárd, Hajduné, dr. Vadas Sára, dr. Vértes C. József, dr. Zellner Pál.

Meghívó a LELKI EGÉSZSÉGVÉDELMI SZÖVETSÉG

szakosztályainak alakuló üléseire. — Napirend:

1. A Szövetség elnökének üdvözlő beszéde.
2. Szakosztály-elnöki megnyitó.
3. Titkári előterjesztés a szakosztály munkatervére.
4. Javaslatok, hozzászólások.
5. Vezetőség választása.

1948. január	Az alakuló ülés helye	Sz a k o s z t á l y	Elnök	Titkár
2-án este 7-kor	Orvos Szakszervezet, tanácsterem V. Nádor-utca 32. l.	Általános gyermekvédelmi sz. o.	P. Stern Szeréna	dr. Pető Endre
7-én este 1/2 7	Horányi-klinika Balassa-utca 6.	Kutató szakosztály	dr. Horányi Béla	dr. Hermann Imre
13-án este 1/2 8	Orvos Szakszervezet	Felnőttkori lelki egészségvédelmi szakosztály	dr. Gartner Pál	dr. Rajka Tibor
20-án este 1/2 7	Orvos Szakszervezet	Kriminal-pszichológiai szakosztály	felnőttkori ágazat: dr. Balassa László G. dr. Panai Lili gyermekkori ágazat: dr. Nánási Péter dr. György Júlia	
28-án este 7	Orvos Szakszervezet	Kiképző szakosztály	dr. Pikler Emmi	dr. Rotter Lilian

KI KICSODA A JÖVŐ EMBERÉ-BEN?

Életrajzi összeállításunkban *A Jövő Emberé*-nek szerzőit, szerkesztőit, illetve a Lelki-egészségvédelmi Szövetség tisztségviselőit, munkatársait és egyéb közreműködőit mutatjuk be. A „kislexikonban” azon személyek szerepelnek, akiket sikerült azonosítanunk. Az adatok sok esetben hiányosak, különösen a kevésbé ismert személyeknél. Kérjük az olvasókat, hogy esetleges észrevételeiket, kiegészítéseiket juttassák el szerkesztőségünknek, mivel a témára — a korszak mentálhigiénés és pszichológiai törekvéseinek feldolgozására — szeretnénk visszatérni. Az életrajzi jegyzeteket Kovács Anna állította össze. Köszönetet mondunk dr. Arató Ottónak, dr. Benson Katalinnak, dr. Kiss Györgynek, dr. Kun Miklósnak, Méhes Verának, valamint családtagoknak és leszármazottaknak, akik értékes felvilágosításokkal segítették munkánkat. Forrásként elsősorban az alábbi kiadványokat használtuk fel:

- Magyar Életrajzi Lexikon* 1967. (alapkiadás), Kiegészítő kötet 1967–1978, és 1978–1991.
Pedagógiai Lexikon, III. kötet, 1978, IV. kötet, 1979, Budapest, Akadémiai Kiadó.
Ki kicsoda? 1994, Budapest, Biográf Kiadó.
A SOTE Klinikáinak és Intézeteinek története (1945–1975). 1976, Budapest.
Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete Hivatalos címtára 1947. (A tagok névsora lezárva: 1947 febr. 15-én.) 1947. Budapest.
 David A. Statt, 1994, *Pszichológiai kisenciklopédia* Budapest, Kossuth Kiadó.
 Harmat Pál, 1994. *Freud, Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis*. Bethlen Gábor Könyvkiadó.
 Mária Béla, 1986. Intézetünk története 1945-től napjainkig. In: Böszörményi Zoltán (1968, szerk.): *Az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet 100 éve*. Budapest, kiadó nélkül.
Lélekelemzési Tanulmányok. A Somló Béla könyvkiadó 1933-as kiadásának reprintje, T-Twins, Budapest 1993. Az életrajzi jegyzeteket összeállította Szilágyi Júlia és Mészáros Judit.

Amar Renée dr. ideg és elmegyógyász (okl. Budapest, 1917), pszichoanalitikus. 1947-ben OTI helyettes főorvos volt.

Angyal Lajos dr. pszichiáter (okl. Budapest, 1926). 1947-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem elme- és idegklinikáján docens. 1945 után az angyalföldi ideggondozó hálózatban, a Róbert Károly körúti Kórházban dolgozott, majd a Balassa Klinika adjunktusa, 1956 után Észak-Pest pszichiáter felügyelője volt.

Arató Ottó dr. (1910–): ideggyógyász (okl. Szeged, 1935), individuálszichológus, tisztiorvos, sportpszichológus, pszichoanalitikus. 1935 és 1945 között a Budapest Székesfőváros Szent István Kórház ideggyógyászatán, majd pszichiátriai osztályán dolgozik, eközben 1936–1938 között az Individuálszichológiai Egyesület tagaként a Csengery utcai rendelőben, individuálszichológiai eszközökkel pszichoterápiás rendeltést folytat

Mádai Istvánnal együtt. 1945 után Budapest XIII. ker. tisztiorvosa, majd az egészségügyi osztály vezetője, emellett az István Kórház pszichiátriai osztályán is dolgozik valamint 1945–1950 között tovább folytatja pszichoterápiás szakrendelését a Csengery utcai rendelőben. 1946-ban alapító tagként részt vesz a Magyar Üzemorvosi Tudományos Társaság létrehozásában, amelynek 1976-ig munkatársa. 1948 és 1949 között Pető Endre felkérésére előadásokat tart a budapesti orvosegyetem közegészségügyi tanszékén. 1950–1956 között a főváros tisztifőorvos-helyettese. 1957-től az hatvanas évek elejéig az OTI XIII. kerületi szakrendelőjének vezető főorvosa. 1962 és 1980 között a BTSI igazgató főorvosa, ahol a sportpszichológia területén tevékenykedik nyugdíjbavonulásáig. A Magyar Individuálpaszichológiai Egyesület újrászervezője, elnöke, majd tiszteletbeli elnöke. Nagy területet felölelő munkája során folyamatosan folytatott pszichoterápiás, pszichoanalitikus gyakorlatot. *A Jövő Emberé*-nek felelős kiadója.

Bakács Tibor dr. (1912–1977): fogszakorvos (okl. Budapest, 1936). 1945-ben Budapest XIV. kerületének tisztiorvosa, majd Szeged járványügyi kormánybiztosa, 1947-ben Budapest székesfőváros tisztifőorvos helyettese, 1948-tól a főváros tisztiorvosa, 1951-től a János Kórház igazgató főorvosa, közben 1955–1956-ban a Magyar Vöröskereszt Kórház igazgató főorvosa Koreában, 1957–1974-ben az Országos Közegészségügyi Intézet főigazgatója, 1962-től haláláig az Orvostovábbképző Intézet közegészségtani és járványügyi tanszékén tanszékvezető egyetemi tanár volt.

Balassa László dr. (? –1960): pszichiáter (okl. Budapest, 1913). A LESZ kriminálpszichológiai szakosztálya felnőttkori ágazatának elnöke volt. Életének utolsó szakaszában az Országos Ideg- és Elmegyógyintézetben tevékenykedett. Az igazságügyi elme-kórtan kiváló ismerője. E témáról szóló tankönyve halála után jelent meg.

Bálint István dr. (1912–1984): ideg orvos (okl. Pécs, 1937), pszichiáter, stekeliánus analitikus. A negyvenes és ötvenes években az Államvédelmi Hatóság főorvosa volt. 1955-ben börtönbüntetésre ítélték. 1957-től az Országos Munkaegészségügyi Intézet munkatársa, munkavédelemmel, munkapszichológiával foglalkozik. A LESZ főellenőre, a gazdasági bizottság tagja. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja.

Bárczi Gusztáv dr. (1890–1964): gyógypedagógus, orvos. 1942–1963 között a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója volt.

Bereczky Albert dr. (1893–1966): református püspök. Budapesti lelkészként 1938-tól megszervezte az üldözötteket mentő szolgálatot, prédikációiban sikraszállt az elkövetett jogtalanságok orvoslása érdekében. 1945 után rövid ideig a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban államtitkár. 1948–1958 között a Duna-melléki Református Egyházkerület püspöke. Vezetője volt a református konventnek és zsinatnak. Az Országos Béketanács és a Hazafias Népfront elnökségének tagja volt.

Burchard-Bélaváry Erzsébet (1897–1987): pedagógus, az óvodapedagógia elméleti-gyakorlati művelője. Budapesten végezte el az óvónőképzőt. 1923-ban Amszterdamban, Montessorinál 3–10 éves gyermekek oktatására jogosító diplomát szerzett. 1924–26 között a bécsi Montessori „Haus der Kinder”-ben (Gyermekek Háza) dolgozott. 1927-ben Montessori óvodát, majd 1928-ban Montessori iskolát nyit Budapesten. Ezt 1942-ben a zsidótörvények miatt bezűntetette, mert azok előírásait nem volt hajlandó elfogadni.

1945 után megszervezte és vezette a Pedagógusok Szabad Szakszervezete óvodai csoportját, s a Népjóléti Minisztérium Kisdedovási Osztályának vezetője lett. Nagy szerepe volt abban, hogy az óvodaiügy átkerült a Kultuszminisztérium hatáskörébe. 1945-ben jelent meg a *Gyakorlati gyermekvédelem* című könyve. 1948-ban létrehozta a Dolgozók Óvóképzőjét (Huba utca). Később a Rózsák terén lévő, majd a Lórántffy Zsuzsanna utcai óvóképzőben tanít. Az ötvenes évek közepén az Oktatási Minisztérium szakértőjeként fontos szerepe volt a felsőfokú óvóképzés megteremtésében. 1959–62 között, nyugdíjba vonulásáig, Kecskeméten az első felsőfokú Óvónőképző Intézet igazgatója. 1962 után az Országos Pedagógiai Intézet külső munkatársaként dolgozott. Nem sokkal halála előtt megírta visszaemlékezéseit, amelyek már csak halála után, rövidített formában jelentek meg, „Visszaemlékezéseim Montessori rendszerű magánóvodámra és magán-népiskolámra címmel (*Pedagógiai Szemle* 1987, 12. sz.).

Csató Gyula dr. (1889–1984): szociáldemokrata ügyvéd, Aczél Györgyné dr. Csató Zsuzsa orvos édesapja.

Dobszay László dr. (1914–1983): gyermekszakorvos, (okl. Pécs, 1928), c. egyetemi tanár. 1937–1946 között a Gyulai Gyermekmenhely igazgató-főorvosa. 1946–1948 között a Népjóléti Minisztérium Anya és Gyermekvédelmi Főosztályát vezette. Emellett a budapesti Rllami Gyermekmenhely igazgató főorvosa. Tevékenyen részt vett a „csecsemő családi telepek” létrehozásában. 1950-ben koholt vádak alapján perbe fogták, és börtönbüntetésre ítélték, két és fél év után amneszitával szabadult ki. Egy ideig Soroksáron körzeti gyermekorvos, 1954–1956 között a XX. kerületi Gyermekpoliklinika főorvosa, illetve igazgatója volt. 1956-tól a Heim Pál Gyermekkórház rendelőintézetét, emellett az I.sz. Kisdedosztályt vezette, egyben Dél-Pest területi gyermekgyógyász főorvosa volt nyugdíjbavonulásáig. 1976-tól haláláig az Orvostovábbképző Intézet tanára volt.

Fazekas Erzsébet, Gerő Ernőné (1900–1967): történész, egyetemi tanár, a történelemtudományok doktora (1953). 1945 után a Nemzeti Segély egyik szervezője, 1949-ben a Tudományos Tanács titkára lett. 1950–1953-ban a szegedi JATE-n, majd 1953–1957-ben, nyugdíjazásáig a budapesti ELTE-n az egyetemes történelem tanszékvezető tanára volt.

Focher László dr. ideggyógyász, (okl. Budapest 1915). 1947-ben az Állami Gyermekmenhely léleklabor vezetője.

G. Pataki Lilly dr. : orvos, pszichiáter. A LESZ kriminál-pszichológiai szakosztálya felnőttkori ágazatának titkára volt. Gartner Pál felesége.

Gál Ernőné dr. : férje, dr. Gál Ernő orvos (okl. Pécs, 1924), 1947-ben az OTI rendelőintézet helyettes főorvosa, laboratóriumi szakorvos.

Gartner Pál dr. (1900–1975): ideg orvos, (okl. Pécs, 1925) pszichoanalitikus, egyetemi magántanár, az Igazságügyi Orvosi tanács tagja, törvényszéki elmeszakértő. Az 1930-as években a szociáldemokrata orvoscsoport vezetője. 1945-től 1948-ig az SZDP nemzetgyűlési képviselője és az Orvosszakszervezet alelnöke. A LESZ felnőttkori lelkigészségvédelmi szakosztály elnöke. 1948-tól haláláig a Korányi Kórház ideg- és elmeosztályának főorvosa. Szirmai Rezső újságíróval együtt könyvet publikált a háborús bűnösökkel folytatott pszichoanalitikus beszélgetésekről (*Fasiszta lelkek*, Budapest 1946, 1993).

Gegesi Kiss Pál dr. (1900–1993): gyermekgyógyász (okl. Budapest, 1923), egyetemi ny. r. tanár. 1945-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem I.sz. Gyermekklinikáján tanár, a klinika megbízott, 1946-tól kinevezett igazgatója volt. 1950–1955 között dékán, majd 1961-ig rektor volt. Az Orvosszakszervezet Gyermekgyógyász Szakcsoportjának elnöke, az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének központi vezetőségének tagja. Az MTA rendes tagja, 1957–1963 között az Akadémia elnökségi tagja volt.

Gerő Vilmosné (1905–1987): csecsemő védőnő.

Gleimann Anna dr.: gyógypedagógus, pszichológus, pszichoanalitikus. Szondi Lipót tanítványa, a háború után a bölcsészkaron tanított, emellett érdeklődő orvostanhallgatók számára egyetemi pszichoanalitikus kört vezetett, Mérei Ferenc munkatársa. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt.

Goldberger Márk dr. : ideg- és elmeorvos (okl. Budapest, 1904) 1947-ben a Szabolcs utcai Zsidó Kórház főorvosa volt.

György Júlia dr. (1896–1977): orvopszichológus, gyermek- és ideggyógyász, (okl. Budapest, 1922), az orvostudományok kandidátusa (1969), Kossuth-díjas (1962). A Tanácsköztársaság idején a Fiatalkorúak Bíróságán működő kriminálpszichológiai laboratórium munkatársa. A budapesti poliklinikán Ranschburg Pál osztályán önálló kriminálpszichológiai szakrendelést vezetett (1930). 1939-ben állását elvesztette. Az Országos Izraelita Patronázs Egyesület keretében gyermekambulanciát, speciális óvodát, napközi otthont és pályaválasztási tanácsadó rendelést létesített (1940). Üldözött családok gyermekeinek megmentésével is foglalkozott. 1945 után a Nemzeti Segély keretében átmeneti otthont szervezett elhagyott és züllésnek indult gyermekek részére. Lelki Egészségvédelmi Szövetség néven újból megindította az elme-egészségvédelmi mozgalmat (1946), majd ennek segítségével speciális gyermekotthonokat szervezett (1947–1950). A LESZ főtitkára és a kriminál-pszichológiai szakosztály gyermekkori ágazatának titkára volt. 1951-ben felnőtt neurológiai rendelésre osztották be. 1953–1963 között az SZTK gyermek-ideggyógyászatán rendelt, majd 1963–1968-ban a gyermek szakorvosi rendelés hálózata keretében. 1957–1962 között az Országos Gyermek- és Ifjúságvédelmi Tanács társadalmi munkatársa. Az ELTE jogi kara büntetőjogi tanszékén kutatóként az antiszocialitás pszichológiai problémáival foglalkozott (1960–1973). 1968-tól az általa szervezett Fővárosi Gyermekpszichológiai Rendelőintézet igazgató főorvosa, majd 1976-tól haláláig szaktanácsadója volt.

G. Hajdu Lilly dr. Gimes Miklósné (1891–1960): pszichiáter, (okl. Budapest, 1914), pszichoanalitikus, a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület egyik vezető egyénisége. 1945 után az Országos Ideg- és Elmeegógyógyintézet osztályvezető főorvosa, 1952-től igazgató-helyettese, 1954-től igazgató főorvosa, 1953-tól az Elmeügy Felügyelőség vezetője. 1957 közepén nyugdíjazták. Fiát, Gimes Miklós újságíró és politikus a Nagy Imre per harmadrendű vádlottjaként 1958-ban kivégezték. 1960-ban önkézzel vetett véget életének.

Hajnal Richárd dr.: pszichiáter, stekeliánus analitikus, grafológus. 1945 után az OTI Egészségügyi Főosztályát vezette. A LESZ propaganda bizottság tagja volt. A negyvenes évek végén az Újpesten a neurológiai és pszichoterápiai rendelést vezette.

Halász Zseni dr. Halász Jenny (1898–1963): pedagógus, pedagógiai író. Az óvodai pedagógia korszerűsítésén munkálkodott; a modern szellemű óvónőképzés egyik kimunkálója. 1928–1934 között *A Jövő Útjain* című folyóirat szerkesztőségi titkára, 1935-ben a *Gyermeknevelés* szerkesztője volt. 1941–1944 között érettségizett lányok részére egyéves óvónői, gyermekgondozói tanfolyamot indított. 1945 után aktívan részt vett az óvodai pedagógia, a gyermekvédelem fejlesztésében. Vezette a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének mintaóvodáját, majd az MKP Gyermekotthonát.

Heimer Ödön dr. (1904–1973): orvos. 1945 után a Nemzeti Segély főorvosa lett. 1952–1955 között a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat egészségügyi szakosztályának vezetője, majd 1958-ig nyugdíjazásáig az Orvostovábbképző Intézetben belgyógyász tanársegéd. Jelentős egészségügyi felvilágosító tevékenységet fejtett ki, főleg az *Élet és Tudomány* hasábjain.

Hermann Alice dr., dr. Hermann Imréné Cziner Alice (1895–1975): pszichológus, pszichoanalitikus, pedagógus. 1945-ben a Magyar Nők Demokratikus Szövetségéhez tartozó óvodák felügyelője lett, 1949 és 1952 között a Fővárosi Tanácsban az óvodaügyek főfelügyelője, majd előadója volt. 1952-től 1956-ig a Bezerédj Amália Óvónőképző tanára. Közben pedagógiatanári oklevelet szerzett. 1957–1962 között a Művelődésügyi Minisztérium tanító- és óvónőképző osztályán volt főelőadó, a felsőfokú óvónőképzés kialakításán munkálkodott. 1962-től nyugdíjasként az Országos Pedagógiai Intézetben tevékenykedett (lásd még e számunkban Varga Éva emlékeztését Hermann Alice-ra).

Hermann Imre dr. (1889–1984): idegszakorvos (okl. Budapest, 1913), pszichoanalitikus, egyetemi magántanár (1945). Széleskörű terápiás és elméleti munkásságot folytatott többek között a gondolkodás lélektanával, a freudi ösztöntan további kidolgozásával, valamint az antiszemitizmus pszichológiájával foglalkozott. Döntő szerepet játszott a magyarországi pszichoanalitikus mozgalom fennmaradásában. 1945 után a szakszervezetek nevelésügyi tanácsadója lett. A LESZ kutató szakosztályának titkára volt.

Hilscher Rezső (1890–1957): jogász, szociálpolitikus. 1944-ben miskolci jogakadémiai tanár, 1949-től 1955-ig a pécsi egyetemen tanszékvezető docens volt.

Hoffer János (1909–1989): közgazdász, jogász. A negyvenes évek végén az Orvosszakszervezet kiadóhivatalának vezetője, majd a külkereskedelemben dolgozott.

Hollós István dr. (1872–1957): pszichiáter (okl. Budapest, 1897), pszichoanalitikus. 1913-ban a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület egyik alapítója, 1933-tól elnöke. 1925-ig a Lipóttmezei Állami Elmegyógyintézet főorvosa volt, elmegyógyintézeti tapasztalatai alapján írta a *Búcsúm a sárga háztól* c. könyvét (Budapest 1927, 1990).

Horányi Béla dr. (1904–1986): elme- és idegszakorvos (okl. Budapest, 1929), egyetemi tanár, az orvostudományok doktora (1952). 1946–1949 között a Pázmány Péter Tudományegyetem elme- és idegklinikájának igazgatója. A LESZ kutató szakosztályának elnöke, *A Jövő embere* szerkesztőbizottságának elnöke volt. 1950 januárjában nyugdíjazták, és az Országos Ideg- és Elmegyógyintézetben kapott osztályvezető főorvosi beosztást. 1956 okt. 1-jén rehabilitálták, újra egyetemi tanárrá nevezték ki az újrászervezett Idegkórtani Klinikára. 1945-től 1951-ig alelnöke volt az Igazságügyi Orvosi Tanácsnak és tagja a Közegészségügyi Tanácsnak.

Incze Ferenc dr. : orvos (okl. Budapest, 1921). 1947-ben az OTI orvosigazgatója és törvényszéki orvos volt.

Indig Ilona dr. (1905–1994): gyermekorvos (okl. Pécs, 1929), 1945 előtt a Zsidó Kórház, 1945 után a Nemzeti Segély gyermekorvosa. 1947-ben részt vett a LESZ gyermekvédelmi szakosztály munkájában. A Csengery utcai szakrendelő gyermekgyógyász főorvosa, 1961– 1979 között nyugdíjazásáig a Budapest VI. kerületi Egységes Gyermekellátás vezetője volt.

Iványi Borbála dr.: (okl. Prága, 1930): 1947-ben OTI rendelőintézeti szakorvos, a pszichoterápia szakorvosa, pszichoanalitikus. 1946-ban publikált *Az őstromidők mélypszichológiai tanulságai* című tanulmányában klinikai értelemben kísérlete meg feldolgozni a háborús tapasztalatokat. 1947-ben a pszichoanalízis társadalomtudományi vonatkozásairól *A társadalom lélektani fejlődése* címmel könyvet jelentetett meg a Népszava kiadónál. *A Jövő Embere*-nek szerkesztőségi titkára volt. 1948-as tanulmányában, az *Ösztön és társadalom*-ban nagyrészt a Reich-féle freudomarxizmusra támaszkodva elemezte az ösztön és a társadalom viszonyát. Az ötvenes és hatvanas években is pszichoterapeutaként tevékenykedik.

Jóboru Magda dr. (1918–1982): tanár, neveléstudós, művelődéspolitikus. 1946-tól a Zrínyi Ilona Népi Kollégium igazgatója, 1947-ben az MKP nemzetgyűlési képviselője. 1948-tól az MNDSZ főtitkára, 1950-től 1958-ig oktatási miniszterhelyettes, majd az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója, egyidejűleg az ELTE pedagógiai tanszékén docens (1963). Három évtizedig vett részt az UNESCO munkájában, mint a Végrehajtó Bizottság tagja, 1974-től a Magyar UNESCO Bizottság elnöke, 1974–1976 között az UNESCO közgyűlés elnöke. 1981-től a Magyar Pedagógiai Társaság elnöke.

Kapos Vilmos dr. Orvos, pszichoanalitikus. 1946-ban lett a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület tagja. Analitikus kiképzést Bálint Mihálytól kapott. *A Jövő Embere*-nek felelős szerkesztője volt. Mint orvos, járványügyben dolgozott, a KÖJRL fertőtlenítő intézetének igazgatója volt.

Kardos Lajos dr. (1899–1985) pszichológus, az ELTE Pszichológiai tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Pályafutását az alaklélektan egyik művelőjeként kezdte, általános és összehasonlító pszichológiával, valamint állatlélektanral foglalkozott.

Kéry Hedvig, Jusztné: (1896–1980): pszichológus, pedagógus. 1914-ben tanítói oklevelet szerzett, 1917-ben a Fővárosi Pedagógiai Szemináriumban kapott diplomát. Itt Révész Géza tanítványa volt, az első világháború után két éven át Révésszel dolgozott Hollandiában. Hazatérte után bekapcsolódott a családi iskola hálózatba, amelyet Nemesné Müller Magda vezetett. 1934 és 1944 között magániskolája volt. Az olvasás- és számtantanítás módszertanával, pszichológiai hatásvizsgálatokkal foglalkozott. 1945 után a Fővárosi Pedagógiai Intézetében dolgozott, majd 1951 és 1965 között az MTA Gyermeklélektani Intézetének munkatársa volt. Nyugdíjazása után a Faludy utcai gyermekrendelőben dolgozott haláláig. Számos tanulmánya, könyve jelent meg, közöttük: *Ósi és népi játékok*, Budapest 1947, *Ósi és népi játékok élményfolyása és jelentősége*, Budapest 1975.

Kulcsár István dr. (1901–1986) ideg orvos (okl. Pécs 1926), individuálpszichológus, az illegális munkásmozgalom résztvevője. A harmincas években Székely Bélával együtt szerkesztette az *Emberismeret* c. folyóiratot. 1945 után a Magyar Cionista Szövetség alelnöke volt. 1950-ben kivándorolt Izraelbe, és az akkori elmekórház igazgatója, majd a Tel-Aviv-i orvosegyetem klinikájának pszichiátriai osztályvezetője lett. Őt bízták meg a háborús bűnös Adolf Eichmann elmeorvosi megfigyelésével. *Zsidó gyónás* c. önéletrajzi jellegű művét Körmendi Balázs álnéven publikálta (Budapest 1990). „A maradék zsidóság lelki keresztmetszete 1946-ban” c. tanulmányát 1994/1–2. számunkban közzeltük.

Kun Miklós dr. (1909–): ideg orvos (okl. Szeged, 1933). 1945 után a Népjóléti Minisztérium gyermekvédelmi főosztályának vezetője volt. A háború utáni gyermekvédelem megszervezésében otthonok, „csecsemő családi telepek” létrehozásában a befogadó szülők részére tanfolyamok szervezésében volt fontos szerepe. Később az Országos Ideg- és Elmegógyintézet osztályvezető főorvosa lett.

Lantos György dr. : 1947-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tanácsosa. *A Jövő Emberé*-nek főszerkesztője.

Lehoczky Tibor dr. (1897–1971): ideg- és elmeszakorvos (okl. Budapest, 1921), c. egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa (1952). 1939–1970 között a budapesti Szent István Kórház ideggyógyász főorvosa volt. Az Elme- és Ideggyógyászati Klinikán 1933-ban egyetemi tanár, 1941-ben c. rk. egyetemi magántanár, 1963-ban c. egyetemi tanár lett. Kutatási területe többek között a hiánybetegségek és idült mérgezések voltak.

Liebermann Lucy , P. Liebermann Lucy (1899–1967): gyógypedagógus, pszichoanalitikus (okl. Budapest, 1926), Szondi Lipót tanítványa. Pszichoanalitikus kiképzése 1932-ben fejeződött be. Kiképző analitikusa Bálint Mihály volt. A pszichoanalitikus gyermeklélektan művelője. 1928–37 között a Beszédhibások Állami Intézetében dolgozott. 1937-ben megszervezte az I. sz. Gyermekklinika lélektani laboratóriumát, amelynek a háború után is vezetője volt. Közben 1945–48 között a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán tanított. Tudományos érdeklődése a beszéd- és mozgászavarok, a gyermekkori kóros pszichés tünetek, a gyermekkori öngyilkosságok és a csoporttechnika területére terjedt ki.

Máday István dr. (1879–1959): államtudományi doktor, ideg- és elme orvos, (okl. Prága, 1916, Budapest, 1919). individuálpszichológus törvényszéki szakértő, törvényszéki orvos. 1927-től a Magyar Individuálpszichológiai Társaság elnöke. Gyermeklélektannal, pedagógiával és családgondozással foglalkozott. A huszas évek végén és a harmincas évek elején megnyitott nevelési tanácsadók vezető munkájában vett részt. 1932 és 1936 között a *Gyermekvédelem* című folyóiratot szerkesztette. 1941-ben jelent meg *Individuálpszichológia* című könyve. 1945 után ideggyógyászként dolgozott.

Mérei Ferenc (1909–1986): pszichológus. Pedagógiai-, klinikai- és szociálpszichológiával valamint irodalompszichológiával foglalkozott. Munkássága és személye a modern magyar pszichológia fejlődésére döntő hatást gyakorolt. 1948-ban a Fővárosi Lélektani Intézet igazgatója. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt.

Naményi Lajos dr. : ideg- és elmeszakorvos (okl. Budapest, 1916). OTI rendelőintézet főorvos.

Nemes Lipót (1886–1960): pedagógus. A gyermekek erkölcsi züllésének okait kutatta. 1945 után a Fővárosi Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Központ megszervezője és vezetője, 1947–1948-ban a Magyar Gyermektanulmányi Társaság elnöke lett, amelynek már 1912-ben titkára volt. 1948-tól Angyalföldön általános iskolai igazgató, majd nyugdíjba vonulásáig tanár. Számos művet publikált, ezek közül a legfontosabbak: *Külföldi gyermekek lelkivilága.* (Budapest, 1934. A Jövő Útjain); *A bűnöző társadalom kialakulása. Angyalföldi adatgyűjtések, megfigyelések és tanulmányok alapján.* (Budapest, 1935).

Németh Péter dr. gyermekbíró. A LESZ kriminál-pszichológiai szakosztály gyermekkori ágazatának elnöke volt.

Nyíró Gyula dr. (1895–1966): orvos, elme-idegyógyász (okl. Kolozsvár, 1918), egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa (1952). 1939-től az Angyalföldi Elmeógyógyintézet igazgató főorvosa, 1951-től a budapesti orvostudományi egyetemen a pszichiátria tanára.

Olt Károly (1904–1985): kommunista politikus. 1945–1946-ban az MKP országos káderosztályának vezetője. 1947-től 1947-ig népjóléti miniszter, 1949-ben az országgyűlés elnöke. 1949–1950-ben az Elnöki Tanács titkára. 1950 és 1956. között pénzügyminiszter volt. 1956–1959-ben a minisztertanács titkárságának vezetője. 1959-től 1961-ig az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke.

Ortutay Gyula (1910–1978): művelődéspolitikus, néprajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1945 után a Kisgazdapárt egyik vezetője. 1945–47-ben a Magyar Központi Híradó Rt. elnöke. 1947–1950-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Pető Endre dr.: gyermekorvos (okl. Budapest, 1929), pszichoanalitikus. Az 1947-ben megalakult mentálhigiénés egyesületben előadásokat tartott. Ugyanebben az évben jelent meg érdekes eseteírása, amelyben egyetűjű ikrek egyidejű pszichoanalíziséről számol be és arra a következtetésre jut, hogy a képességek, tulajdonságok és pszichopátiás reakciók kifejlődésében a környezet hatása jóval erősebb, mint az öröklésé. A LESZ általános gyermekvédelmi szakosztályának titkára, *A Jövő Emberé*-nek szerkesztője volt. Az Egyesült Államokba emigrált.

Pikler György, Péter György (1903–1969): matematikus, közgazdász, statisztikus, egyetemi tanár, a közgazdaságtudományok doktora (1967). Az Országos Statisztikai Hivatal elnöke, a hatvanas évek gazdasági reformtörekvéseinek fontos szereplője. 1969-ben ismeretlen oknál fogva letartóztatták és máig tisztázatlan körülmények között, kórházban halt meg.

Pikler Emmi dr., Péter Györgyné (1902–1984) orvos, (okl. Wien, 1927 — Pécs, 1935) gyermekgyógyász, az orvostudományok kandidátusa (1968). 1945–46-ban a Nemzeti Segély munkáját irányította Szegeden. 1946-ban megalapította a Lóczy Lajos úti Csecsemőotthon (1965-től Csecsemőotthonok Országos Módszertani Intézete), amelynek első igazgató főorvosa volt. Az intézményt nyugdíjba vonulásáig, 1978-ig vezette. A LESZ kiképző szakosztályának elnöke volt.

Pollákné, Stern Szeréna (1896–1966): okleveles tanítónő, szociálpolitikus. 1918-ban belépett a tanítók szakszervezetébe és az SZDP-be. 1925-től tagja volt a fővárosi törvényhatósági bizottságának, főleg szociálpolitikai és tanügyi kérdésekkel foglalkozott.

1945 januárjában szaktanácsadóként működött a városházán, májustól a társadalompolitikai ügyosztály vezetője, 1946-tól 1949-ig Budapest székesfőváros első női ügyosztályvezető tanácsnoka. A LESZ általános gyermekvédelmi szakosztályának elnöke volt.

R. Kiss Károly dr. : rendőrezredes. 1947-ben az Államrendőrség Gyermekvédelmi Osztályának vezetője volt.

Rajk László (1909–1949) kommunista politikus. 1945 és 1948 között belügyminiszter, 1948–1949-ben külügyminiszter. 1949. május 30-án koholt vádak alapján letartóztatták, majd halálra ítélték és kivégezték. 1955-ben rehabilitálták, mártírtársaival együtt 1956. október 6-án újratemették.

Rajka Tibor dr. (1901–1980) ideg- és elmeorvos (okl. Budapest, 1928), pszichoanalitikus. 1940 és 1946 között az Apponyi poliklinika orvosaként, ezután az OTBA központi igazgatójaként, az Orvosok Szakszervezete instuktoraként és az Ideg-Elme-, Lélektani szakcsoport főtitkáráként működött. A LESZ felnőttkori lelki egészségvédelmi szakosztályának elnöke, *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt. 1947-ben többekkel az elmebetegügy kérdéseivel foglalkozó ankétot szervezett, amelynek anyagát kötetben is kiadták; ő a szerkesztés munkáját végezte. Részt vett az üzemegezségügyi hálózat kiépítésének előkészítésében. Ezután szakrendelőben dolgozott, majd kinevezték a parádfürdői szanatórium igazgatójának. 1957 és 1971 között, nyugdíjazásáig a SZOT társadalombiztosítási főigazgatóságának egészségügyi főosztályán tevékenykedett. Élete utolsó éveiben kiképzéssel foglalkozott.

Révész Margit dr., Hrabovszky Józsefné (1885–1956): gyermekorvos, gyermekpszichológus, idegorvos (okl. Budapest 1908), pszichoanalitikus. A harmincas években szanatóriumot hozott létre ideges gyermekek gyógyítására (Erdei Iskola), amely individuálpaszichológiai elvek alapján működött. A Gyógypedagógiai Főiskolán a kísérleti lélektan előadója volt. Számos gyermeklélektani, gyógypedagógiai tanulmánya jelent meg, köztük az utolsó: „Háborúsújtotta gyermekek” (*Köznevelés*; 1948. 22. sz.).

Ries István (1885–1950): igazságügyminiszter 1945 és 1950 között. 1948-tól 1950-ig az MDP Központi Vezetőségének tagja. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták. A börtönben halt meg. 1956-ban rehabilitálták.

Roboz Pál dr. : gyermekorvos (okl. Budapest, 1924), az Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Kórtani Laboratóriumának vezető-főorvosa.

Robozné, Groák Vera : gyógypedagógus, Roboz Pál felesége. Szondi Lipót tanítványa, az Állami Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola tanára, 1956 után férjével együtt Ausztráliába emigrált.

Rostás Oszkár dr. (1899–1968): belgyógyász (okl. Bécs, 1926). 1945-től az Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) aligazgatója, majd főorvos igazgatója, 1945–1951-ben az üzemi orvosi szakcsoport ügyvezető elnöke, 1951–1954-ben a Népjóléti, illetve Egészségügyi Minisztériumban főosztályvezető, 1954–1956-ban az Országos Munkaegészségügyi Intézet igazgatóhelyettese, 1957-től haláláig az Egészségügyi Minisztérium titkárságának vezetője volt.

Rotter-Kertész Lilián dr. (1896–1981): orvos, pszichoanalitikus. Főleg a pszichoszexuális fejlődéssel foglalkozott. Különösen az anya-gyermek kapcsolata és a női szexualitás érdekelte. A tizennegyedik pszichoanalitikus kongresszuson, Marienbadban a pubertás dinamikájáról tartott előadást. 1945 után a főváros pszichohigiénés tanácsadó szolgálatnak megszervezésében volt fontos szerepe. A LESZ kiképző szakosztályának titkára, *A Jövő Embere*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt. Az 1947-ben megalakított mentálhigiénés egyesületben és az 1947-es pszichiátriai tanácskozáson Hermann Alice és Imre, Pető Endre és Schönberger [Székács] István mellett szabadegyetemi előadást tartott. Már a negyvenes évek elején (Pető Endrével együtt) pedagógiai szemináriumokat szervezett pedagógusoknak, pszichoanalitikusoknak és édesanyáknak, amelynek anyaga *A gyermek lelki fejlődése* címmel kötet formájában is megjelent (Budapest, 1946. Cserépfalvi Könyvkiadó). A gyermekek analizését és személyiségváltozását indirekt módon, az anya révén kívánta elérni. 1948 után laboratóriumi orvosként dolgozott. Később egy pszichohigiénés tanácsadóban is tevékenykedhetett.

Rusznyák István dr. (1889–1974): belgyógyász szakorvos (okl. Budapest, 1928), egyetemi tanár, az MTA tagja. Kossuth-díjas (1949, 1956). 1945-ben a budapesti egyetemen a II. sz. belgyógyászati klinika vezetője, 1946-tól az I. sz. belgyógyászati klinika igazgatója, 1954-től az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetének igazgatója is volt. 1949–1970 között az MTA elnöke.

S. Beke Anna dr., Simonovits Istvánné (1913–): filozófus, középiskolai tanár. Az 1950-es években az Oktatásügyi Minisztériumban dolgozott, a hatvanas és hetvenes években több ízben az ELTE Filozófiai Tanszékének vezetője volt. 1947-ben *A Jövő Embere*-nek szerkesztőbizottsági tagja.

Sántha Kálmán dr. (1903–1956): elme- és idegyógyász, egyetemi tanár, az MTA tagja, Kossuth-díjas (1949). 1937-től tanársegéd a debreceni ideg- és elmeklinikán, 1939-ben nyilvános rendes tanár. 1951-ben méltatlanul megfosztották katedrájától, az MTA tagságától és főorvosi beosztásba helyezték. 1956 elején rehabilitálták és visszakapta akadémiai tagságát is.

Schäfer István dr. : egyetemi magántanár, ügyvéd. 1947-ben a Fiatalok Felügyelő Hatóságának elnöke.

Schnell János dr. (1893–1973) gyógypedagógus, orvos (okl. Budapest, 1924). Ranschburg Pál tanítványa, asszisztense, munkatársa és utóda a Gyógypedagógiai Pszichológiai Laboratórium élén, egyidejűleg a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára. Szervezője és vezetője a Gyógypedagógiai Laboratórium egyik jogutód intézetének, az Állami Gyermeklélektani Intézetnek (1934–1946). 1947-ben felmentették állásából, de tudományos irányítóként tovább dolgozott 1951-ig. *A Jövő Embere*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt. 1951-től iskola-idegszakorvos, 1958-ban megszervezte és vezette a budapesti Központi Gyermekideggondozó Intézetet, nyugalomba vonulásáig (1969) a Fővárosi Gyermek-mentálhigiéniai Központot.

Sombor József dr. : ideg- elmeorvos (okl. Budapest 1918). 1947-ben tanársegéd, OTI rendelő intézet ideg-elme főorvosa és természetes gyógymódok szakorvosa, képesített törvényszéki orvos volt.

Stief Sándor dr. (1896–1954): elme- és ideggyógyász (okl. Kolozsvár, 1921), egyetemi tanár. 1937-től 1945-ig a Hárshegyi Állami Ideggyógyintézetben főorvos, 1945–1951-ben a Lipótmezei Állami Elme- és Ideggyógyintézetben megbízott, 1951–1953-ban igazgató főorvos. 1948-ban az ő vezetése alatt nyílt meg az alkoholelvonó 1949-ben az elme-tbc-osztály és a pszichológiai laboratórium, majd 1950-ben a gyermek ideg-elmeosztály.

Surányi Gyula dr.: gyermekorvos (okl. Budapest, 1923) egyetemi magántanár. 1947-ben Budapest Főváros Anya- és Kisdédvédelmi Intézetének igazgató-főorvosa, az Orvosszakszervezet Gyermekgyógyász szakcsoportjának titkára. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt.

Sztechlo Gábor (1909–1974): evangélikus lelkész. 1944-ben elhagyott és árva gyermekek megmentésére otthonokat szervezett, és létrehozta a *Gaudiopolis* nevű első önigazgatású gyermekvárost, ahol igen sok zsidógyermek is átvészelte a háború borzalmait. otthonok államosítása után 1950-ben budai, kelenföldi, majd kőbányai segédlelkész lett. 1951 és 1961 között a pesthidegkúti — sérült gyermekeket gondozó — szeretetotthon vezetője volt. 1961 végén családjához Svájcba utazott, és ott haláláig lelkészként tevékenykedett. 1972-ben mentési tevékenységéért megkapta a legmagasabb izraeli kitüntetést és Jeruzsálemben, a Jad Vashem emlékmúzeumban fát ültettek emlékére.

Szent-Györgyi Albert (Budapest, 1893–Massachusetts, USA, 1986): biokémikus, Nobel-díjas (1937). 1945–1947 között a budapesti orvosi karon a biokémia professzora, 1946–1948-ban az MTA másodelnöke. 1947–62 között az USA Izomkutató Tudományos Intézet tengerbiológiai laboratóriumának igazgatója.

Szinetár Ernő dr. (1902–): ideg orvos (okl. Pécs, 1929) pszichiáter, stekeliánus analitikus. A Kútvölgyi úti Kórház ideggyógyásza főorvosa. majd a József Attila Szanatórium igazgató főorvosa volt. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja.

Takács István: középiskolai tanár, individuálszichológus. 1943-ban az Individuálszichológusok Testületének tagja. *A Jövő Emberé*-nek szerkesztőbizottsági tagja volt.

Tariska István dr. (1915–1989): elme- és ideggyógyász, egyetemi tanár, az MTA I. tagja (1982). 1939 után Sántha Kálmán mellett végzett neuropatológiai és klinikai neurológiai munkát. A második világháborúban a frontra került és fogságba esett. Hazatérése után rövid ideig a debreceni *Néplap* főszerkesztője volt, majd a Lipótmezei Elmegyógyintézet igazgatóhelyettese lett. 1948-ban a Népjóléti Minisztérium elmeügyi felügyelőségének vezetésével bízták meg. 1950-ben az Angyalföldi Elmegyógyintézet igazgatóhelyettes főorvosa lett. Koholt vádak alapján 1951-től 1954-ig börtönbüntetést szenvedett. 1954-ben rehabilitálták. Az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézetben neuropatológiai laboratóriumot szervezett. 1969-ben az Orvostovábbképző Intézet neurológiai tanszékének vezetőjeként egyetemi tanári kinevezést kapott, emellett az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet főigazgatói munkáját is ellátta.

Ujhelyi Szilárd dr. (1915–): politikus. 1937-ben a Márciusi Front egyik alapítója. 1945 és 1951 között a Népjóléti Minisztérium főosztályvezetője. 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatják. 1954-től részt vesz Nagy Imre reformmozgalmában, 1956-ban Romániába internálják. 1962-től a filmírányításban dolgozik, 1972–1976 között Magyarország állandó UNESCO-képviselője. 1988-ban az Új Márciusi Front egyik alapítója, a Történelmi Igazságtétel Bizottság tagja.

Vadas Sára dr. (1903–1975): orvos, (okl. Moszkva, 1937). Vas Zoltán kommunista politikus első felesége. 1945-ben a Népjóléti Minisztériumban minisztériumi tanácsos, osztályvezető, tagja a minisztériumi MKP-vezetőségének. A Nemzeti Segélyben gyermekek mentésével foglalkozott. Az MNDSZ országos vezetőségének tagja. 1950–1955-ben az MDP agitációs és propagandaosztály munkatársa, 1955–1956-ban a Budapest VIII. kerületi Vas utcai Balassa János Kórház igazgató főorvosa. 1957–1968-ig nyugdíjazásáig a budapesti KÖJÁL higiénikusa, csoportvezető főorvosa volt.

Várkonyi Hildebrand Dezső dr. (1888–1971): filozófus, pszichológus, pedagógus, szegedi egyetemi tanár, Szt. Benedek-rendi pap, a neveléstudományok kandidátusa (1952). 1945 után nyugdíjaztatásáig (1949) a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karának tanára, az MTA választmányának tagja. 1947-ben kilépett a Szt. Benedek rendből. Különös figyelmet szentelt a pszichológiában bizonyított tények mielőbbi pedagógiai hasznosításának.

Vértés O. József dr. (1881–1953): gyógypedagógus. 1946–1950 között a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola tanára volt.

Weil Emil dr. (1897–1954): orvos, egyetemi tanár, Kossuth-díjas (1949). 1945 után az Orvosszakszervezet főtákará, az Egészségügyi Tudományos Tanács elnöke, országgyűlési képviselő volt, 1950–53 között washingtoni követ. 1953-ban az egészségügyi szervezés első ny. r. tanára lett a budapesti orvostudományi egyetemen.

Zellner Pál dr.: belgyógyász (okl. Pécs, 1927). MABI főorvos-igazgató, a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete választmányi tagja.